

EESTI MAAÜLIKOOL
Majandus- ja sotsiaalinstituut

Krista Puidak

**DEMOGRAAFILISTE JA SOTSIAALMAJANDUSLIKE
TEGURITE MÕJU ETTEVÕTETE ASUTAMISELE EESTI
MAAKONDADES PERIOODIL 2005–2015**

THE IMPACT OF DEMOGRAPHIC AND SOCIO-ECONOMIC
FACTORS ON ESTABLISHMENT OF ENTERPRISES IN
ESTONIAN COUNTIES IN THE PERIOD 2005–2015

Magistritöö
Majandusarvestuse ja finantsjuhtimise õppekava

Juhendaja: teadur Anne Põder, *PhD*

Tartu 2018

Eesti Maaülikool		Magistritöö lühikokkuvõte	
Kreutzwaldi 1, Tartu 51014			
Autor: Krista Puidak		Õppekava: Majandusarvestus ja finantsjuhtimine	
Pealkiri: Demograafiliste ja sotsiaalmajanduslike tegurite mõju ettevõtete asutamistele Eesti maakondades perioodil 2005–2015			
Lehekülgi: 58	Jooniseid: 17	Tabeleid: 5	Lisasid: 8
Osakond / Õppetool: Majandus- ja sotsiaalinstituut			
ETIS-e teadusvaldkond ja CERC S-i kood: Arenguökonomika (S188)			
Juhendaja: teadur Anne Põder, <i>PhD</i>			
Kaitsmiskoht ja -aasta: Tartu, 2018			
<p>Ettevõtlus on oluline osa riigi majandusest ja omab tähtsat rolli majandusarengus. Mida ettevõtlikumad ja edukamad on inimesed, seda enam aitavad nad kaasa majanduskasvule ja iga elaniku heaolu tõusule. Ettevõtlusaktiivsus erineb nii riigiti kui riikide siseselt, mistõttu piirkonnas toimunud arengute mõju ettevõtlusele on vajalik uurimisteema, sest uurib, milline on piirkondade lõikes sotsiaalmajanduslike arengute mõju ja mis probleemid iseloomustavad konkreetsete piirkondade ettevõtluskeskkondi ja ettevõtlusvõimalusi.</p> <p>Töö eesmärk on välja selgitada demograafiliste ja sotsiaalmajanduslike tegurite mõju ettevõtete asutamistele Eesti maakondades perioodil 2005–2015.</p> <p>Analüüsiks kasutatakse Eesti Statistikaameti ja Eesti Töötukassa kogutud andmeid, vaadeldavate tegurite omavaheliste seoste hindamiseks kasutatakse mitmest regressioonanalüüsi, kus vaadeldakse, kuidas mõjutavad asutustihedus, töötus, SKP elaniku kohta, palk ja haridustase ettevõtete asutamisi 1000 tööealise elaniku kohta. Analüüsiks püstitatud viiest hüpoteesis kolm leidis kinnitust. Tulemustest selgus, et vaadeldud viiest tegurist kolmel oli statistiliselt oluline mõju ettevõtete loomistele Eesti maakondades. SKP ja palga kasvul oli oluline positiivne mõju ettevõtete asutamismäärade ning töötute osakaalu kasvul on oluline negatiivne mõju. Asustustiheduse ja haridustaseme puhul statistiliselt olulist mõju ei tuvastatud.</p>			
Märksõnad: ettevõtlus, ettevõtte asutamine, Eesti maakonnad, sotsiaalmajanduslik areng			

Estonian University of Life Sciences Kreutzwaldi 1, Tartu 51014		Abstract of Master's / Bachelor's / Professional Higer Education Thesis	
Author: Krista Puidak		Curriculum: Department of Accounting and Finance	
Title: The Impact of Demographic and Socio-Economic Factors on Establishment of Enterprises in Estonian Counties in the Period 2005–2015			
Pages: 58	Figures: 17	Tables: 5	Appendixes: 8
Department / Chair: Institute of Economics and Social Sciences Field of research and (CERC S) code: Economics of development (S188) Supervisors: Anne Põder, <i>PhD</i> Place and date: Tartu, 2018			
<p>Entrepreneurship is an important part of the national economy and it plays a significant role in economic development. The more enterprising and successful people help to contribute to the economic growth and increase in the well-being of every citizen. Entrepreneurial activity rate differs both in national comparisons and in regional levels, thus the impact of regional development on entrepreneurship is a vital research subject, as it studies what kind of impact socioeconomic development have and what kind of problems characterize regional entrepreneurship environments and entrepreneurship opportunities.</p> <p>The aim of the thesis is to examine the impact of demographic and socioeconomic factors on the establishment of new enterprises in Estonian counties in the period 2005–2015. The data collected by the Statistical Office of Estonia and the Estonian Unemployment Insurance Fund are used for analysis. Multiple regression analysis is used for the analysis to examine how population density, unemployment, GDP per capita, education level, wage level impacted the enterprise start-up per 1000 labor aged population in Estonian counties. Five hypotheses were set for the analysis and three of them were confirmed. Results show that three factors had significant impact on the enterprise start-up rate. GDP growth and increase in wages had significant positive effect on entrepreneurship rate. Increase in unemployment had negative impact on the start-up rate. Population density and education level did not have significant impact.</p>			
Keywords: entrepreneurship, enterprise start-up, Estonian counties, socioeconomic development			

SISUKORD

SISUKORD	4
SISSEJUHATUS	5
1. ETTEVÕTLUS	7
1.1. Ettevõtluse ja ettevõtja defineerimine ning olemus	7
1.2. Ettevõtluskeskkond ja ettevõtete loomist mõjutavad tegurid	13
1.2.1. Ettevõtluskeskkonna definitsioon	13
1.2.2. Sotsiaalmajanduslike ja demograafiliste keskkonnategurite roll ettevõtluse arengus	17
2. UURIMISTÖÖ METOODIKA JA ANALÜÜSI TULEMUSED	20
2.1. Uurimistöö metoodika	20
2.2. Ettevõtete asutamiste ja demograafiliste ning sotsiaalmajanduslike mõjurite kirjeldus	22
2.2.1. Ettevõtete asutamised Eesti maakondades 2005 – 2015	22
2.2.2. Sisemajanduse koguprodukt elaniku kohta	29
2.2.3. Rahvastik ja asustustihedus	31
2.2.4. Töötute osakaal	33
2.2.5. Tööjõu haridustase	35
2.2.6. Keskmise brutopalk	36
2.3. Regressioonianalüüsi tulemused	38
2.4. Järeldused	40
KOKKUVÕTE	43
KASUTATUD KIRJANDUS	45
LISAD	49
Lisa 1. Ettevõtete loomiste arv Eesti maakondades aastatel 2005-2015	50
Lisa 2. Ettevõtete asutamismäär Eesti maakondades aastatel 2005-2015	51
Lisa 3. SKP elaniku kohta Eesti maakondades aastatel 2005-2015	52
Lisa 4. Asustustihedus Eesti maakondades aastatel 2005-2015	53
Lisa 5. Töötute osakaal tööjõust Eesti maakondades aastatel 2005-2015	54
Lisa 6. Kolmanda taseme haridusega tööealised Eesti maakondades aastatel 2005-2015 (tuhat elanikku)	55
Lisa 7. Keskmise brutokuupalk eurodes	57
Lisa 8. Lihtlitsents	58

SISSEJUHATUS

Majanduse lahutamatu osa on ettevõtlus, mille tähtsust rõhutatakse sageli ka poliitilisel tasandil, sealhulgas uute ettevõtete loomist, mille soodustamiseks Eestis on ette nähtud toetuseid (Eesti Töötukassa ettevõtluse alustamise toetus, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse starditoetus) ja soodustusi (näiteks pankade poolsed soodustused uutele äriklientidele). Ettevõtlust võib vaadelda kui majanduslikku ja sotsiaalset protsessi, mille käigus indiviidide ja organisatsioonide poolt loodud innovaatilised lahendused rakendatakse majandusse ja luuakse seeläbi uusi majandusvõimalusi ning sotsiaalset ja majanduslikku rikkust nii indiviididele kui ühiskonnale (Fayolle 2007: 5). Ka Euroopa Komisjoni tegevuskava „Ettevõtlus 2020“ (Komisjoni ... 2013: 3) rõhutab, et „Ettevõtlusel on majanduskasvu ja töökohtade loomise jaoks oluline roll: sellega pannakse alus uutele ettevõtetele ja töökohtadele, avatakse uued turud ning toetatakse uute oskuste ja võimete arendamist.“ Ettevõtlus muudab riikide majanduse konkurentsivõimelisemaks ja innovatiivsemaks ning uued ettevõtjad on kõige tähtsam uute töökohtade allikas (Komisjoni... 2013: 3–4).

Majandusareng ja majanduskasv on olulised iga riigi jaoks kogu maailmas ning ettevõtlus ja ettevõtlusaktiivsus omavad seetõttu väga tähtsat rolli. Ka Eestis rõhutatakse ettevõtluse ja ettevõtjate olulisust – Eesti peab olema aastaks 2020 „üks maailma parimaid riike ettevõtete loomiseks ja arendamiseks“, on „Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014–2020“ (2013) eessõnas tollase majandus- ja kommunikatsiooniministri Urve Palo nimetatud üks eesmärkidest.

Ettevõtlusaktiivsus on erinev nii riigiti kui riikide siseselt. Karlsson ja Gråsjö (2013) rõhutavad, et erinevad piirkonnad pakuvad ettevõtlusele erinevat miljööd, mistõttu ettevõtlusvõimalused on regiooniti erinevad. Seega saab eeldada, et piirkondade eripärad seletavad ka erinevaid ettevõtluse arengu mustreid nendes, sealhulgas uute ettevõtete tekkimiseks vajalike ettevõtlusvõimaluste erinevust. Ettevõtlusaktiivsuse ja majandusarengu ebaühtluse tõstab esile ka „Eesti regionaalarengu strateegia 2014–2020“ (Siseministeerium 2013), mis rõhutab, et piirkonnad peavad ära kasutama oma erisusi. Sellest tulenevalt on piirkonnas toimunud arengute mõju ettevõtlusele väga aktuaalne teema, sest uurib, kuidas

on piirkondade lõikes sotsiaalmajanduslike arengute mõju erinev ning mis probleemid iseloomustavad konkreetsete Eesti maakondade ettevõtluskeskkondi ja ettevõtlusvõimalusi.

Magistritöö eesmärgiks on välja selgitada demograafiliste ja sotsiaalmajanduslike tegurite mõju ettevõtete asutamistele Eesti maakondades perioodil 2005–2015. Eesmärgi saavutamiseks on seatud uurimisülesanded:

- selgitada erinevatele autoritele tuginedes ettevõtte mõistet, ettevõtete loomist mõjutavaid tegureid, ettevõtete sündide ja töötuse, asustustiheduse, rahvastiku haridustaseme, keskmise brutopalgaga ning SKP vahelisi seoseid;
- võrrelda statistiliste näitajate põhjal ettevõtete loomise arvulisi näitajaid, töötuse näitajaid, palgataseme, rahvastikuarvu, haridustaseme ning SKP näitajaid aastatel 2005–2015 Eesti maakondades;
- läbi viia mitmene regressioonanalüüs selgitamaks ettevõtete sündide arvu ja töötuse, rahvastiku, palga haridustaseme ning SKP vahelisi seoseid.

Töös kasutatakse sekundaarandmeid, milleks on Eesti Statistikaameti ja Eesti Töötukassa erinevad statistiliselt näitajad perioodi 2005–2015 kohta. Andmete analüüsiks kasutatakse sagedus- ja protsentjaotusi, keskmiste arvutamist, tulemused esitatakse jooniste ja tabelite kujul. Uurimaks, kuidas sotsiaalmajanduslikud ja demograafilised näitajad on mõjutanud ettevõtete asutamisi, viiakse läbi mitmene regressioonanalüüs.

Töö koosneb kahest peatükist, millest esimene on teoreetiline, käsitledes ettevõtluse ja ettevõtja mõistet ning olemust, ettevõtluskeskkonna definitsiooni, ettevõtete loomise ja demograafiliste ning sotsiaalmajanduslike tegurite vahelisi seoseid.

Teine peatükk sisaldab ülevaadet metoodikast ja analüüsil kasutatavate demograafiliste ning sotsiaalmajanduslike tegurite kirjeldust ja analüüsi nende tegurite ning ettevõtete loomise omavaheliste seoste kohta Eesti Statistikaameti ja Eesti Töötukassa 2005–2015 andmete põhjal. Töö lisades on välja toodud Eesti maakondade kohta käivad andmed, mida on käesolevas analüüsis kasutatud.

1. ETTEVÕTLUS

1.1. Ettevõtluse ja ettevõtja defineerimine ning olemus

Magistritööga seoses on ettevõtluse ning sellega seonduvate mõistete nagu ettevõtja ja ettevõtlusaktiivsus defineerimine olulise tähtsusega, pannes tööle teoreetilise aluse, millele tugineb töö edasine uurimiskäik ja empiiriline analüüs. Nimetatud mõistete defineerimine muudab vajalikuks eelkõige just valdkonnaga seotud käsitluste mitmekesisuse ning erinevate teoreetikute poolt pakutud definitsioonide paljususe tõttu.

Ahmadi ja Seymouri (2008: 6–7) arvates on ettevõtlusalase ühtse definitsiooni puudumine osaliselt põhjustatud ettevõtlusalaste teadusuuringute valdkondade erinevatest traditsioonidest, sealhulgas antropoloogia, sotsiaalteadus, majandus ja juhtimine. Nende järgi on ettevõtus kokkuvõtlikult nähtus, mis avaldub kogu majanduses paljudes eri vormides, millel on palju erinevaid tulemusi ja need tulemused ei ole alati seotud rahalise rikkuse loomisega. Näiteks võivad need olla seotud tööhõive kasvu, ebavõrdsuse vähendamisega või ka järjest rohkem keskkonnaküsimustega. Ka Fortunato (2014: 388) leiab, et ettevõtluse defineerimise kindlates piirides ja üheselt mõistetava definitsioonina on keeruline põhjusel, et nimetatud mõistet on käsitlenud erinevad majandusteoreetikud ning lähenemisviisid ettevõtluse uurimisele on uuritava valdkonna olemusest tulenevalt mitmekülgsed.

Ettevõtlusega on alati seotud tegijad – ettevõtjad. Mitmed autorid (näiteks ajalooliselt kuulsad autorid nagu Cantillon, Defoe, Knight, Schumpeter, Weber, Drucker jt, vt Ahmad, Seymour 2008: 7) käsitlevadki ettevõtlust eelkõige läbi ettevõtja, keskendudes ettevõtjale kui isikule, tema olemuse ja tegevuse selgitamisele. Varasemaid nimetatud mõistega seotud kirjalikke selgitusi on pärit aastal 1437 välja antud prantsuse keelsest sõnaraamatust, kus inglisekeelse mõistega *entrepreneur* tähistati inimest, kes on aktiivne ja saavutab midagi. Aastast 1775 võib ettevõtja mõiste leida juba ka majanduskirjandusest, nimelt inglise sõnaraamatust, kus ettevõtjat määratleti järgnevalt: „seikleja, ta otsib hasartmängu võimalust

ja asetab end juhuse hooleks“ (Miettinen, Teder 2006: 7–8). Seega nähti ettevõtjas ebakindla ja riskialdi käitumismustriga isikut.

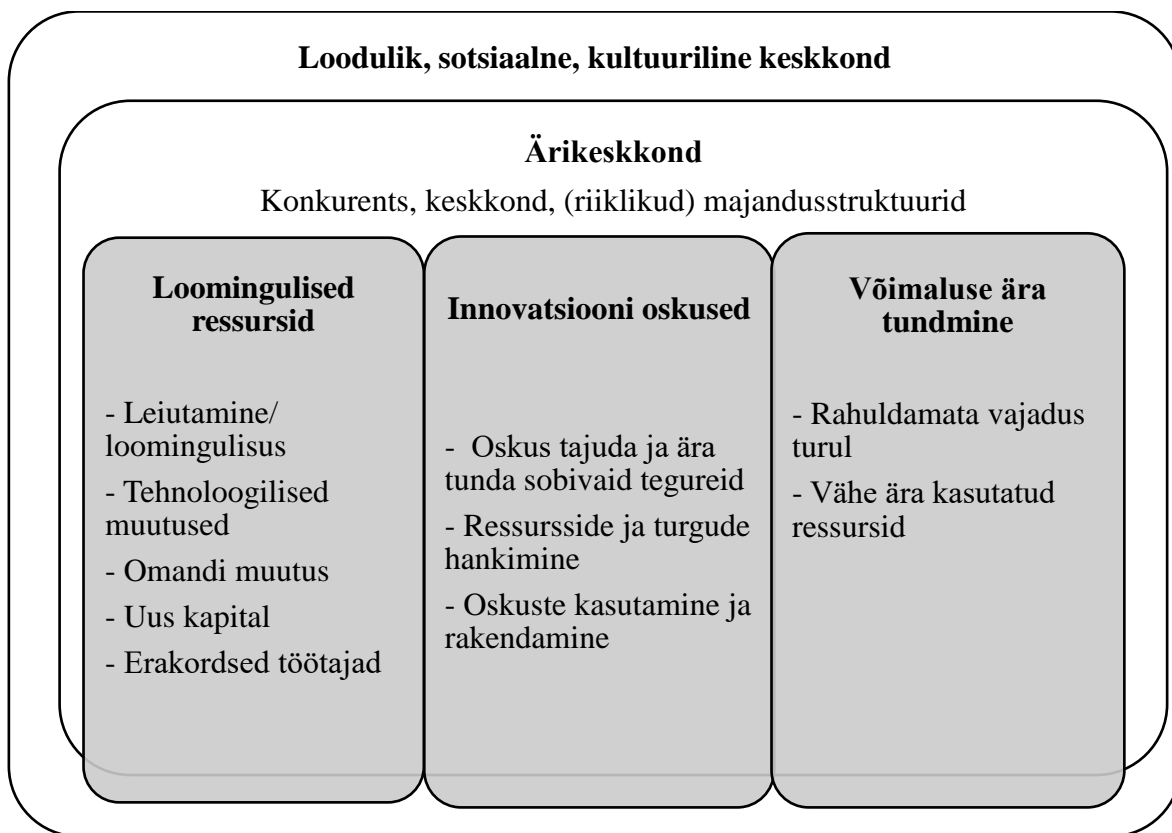
Ettevõtjaid on riskiga seostanud ka mitmed majandusteadlased, nagu näiteks Cantillon 18. sajandil, Knight 20. sajandil alguses (Ahmad, Seymour 2008: 7) või Drucker 1970ndatel (Praman Salu 2005: 12), nähes nendes isikut, kes on valmis panema kaalule oma karjääri ja finantsstabiilsuse, kulutades oma aega ja kapitali ebakindlas ettevõtmises (Pramann Salu 2005: 12), aga samas ka isikut, kes tahab ja on võimeline muutma oma idee või leiutise edukaks innovatsiooniks (Schumpeter 1934).

Schumpeteri ideede kohaselt olid ettevõtjad need, kes innovatsioonide rakendamise abil tagasid majandusarengu. Ettevõtja on kogu majandusliku aktiivsuse keskne looja, mis tuleneb tema võimest tegutseda loova organisaatorina, luua innovatsioonide kaudu terveid uusi tegevusalasid. (Miettinen, Teder 2006: 7, 10) Săvoiu (2014: 65) jõudis oma uuringus aga arvamusele, et ettevõtja ei ole midagi muud, kui inimene, kes loob ettevõtte ning loomise protsess, sealhulgas originaalsus, võimed, oskused, raskused, moodustab ettevõtluse. Ettevõtte on vormistatud äriine organisatsioon, mis pakub kaupu ja teenuseid, loob töökohti, panustab riigi tuludesse, importi, eksporti ja ennekõike jätkusuutlikusse majandusarengusse. Ettevõtja on nagu näitleja, ettevõtte näidend ja majanduskeskkond stseen oma kriisi- ja buumiperioodidega. Kõik need perioodid piiritlevad pideva tsüklilise arenguna vaatusteks. (*Ibid.*: 65).

Eesti kehtivas seadusandluses on ettevõtluse määratlus välja toodud Äriseadustikus (1995), Tulumaksuseaduses (1999), Käibemaksuseaduses (2003). Tulumaksuseaduse (1999, § 14 lg 2) mõistes on ettevõtlus kui „isiku iseseisev majandus- või kutsetegevus (sealhulgas ka notari ja kohtutäituri ning vabakutselise loovisiku loometegevus), mille eesmärgiks on tulu saamine kauba tootmisest, müümisest või vahendamisest, teenuse osutamisest või muust tegevusest, kaasa arvatud loominguline või teaduslik tegevus“. Käibemaksuseaduse (2003, § 2 lg 2) tähenduses aga on ettevõtlus „isiku iseseisev majandustegevus, mille käigus võõrandatakse kaupa või osutatakse teenust, olenemata tegevuse eesmärgist või tulemustest“. Äriseadustikus defineeritakse ettevõtlust läbi ettevõtja, kelleks on „füüsiline isik, kes pakub oma nimel tasu eest kaupu või teenuseid ning kellele kaupade müük või teenuste osutamine on püsiv tegevus, ning käesolevas seaduses sätestatud äriühing“ (Äriseadustik 1995, § 1).

Kui seadusaktides piiritletakse ettevõtlust kindlate eesmärkide ning tegevustega, siis näiteks Kirsipuu (2013: 60) järgi on ettevõtlus lisaks ettevõtlustegevusele ka õpetus ja teadus, mis uurib ettevõtluse arengut, teket, ettevõtjat jms.

Ahmad, Seymour (2008: 8–9) toovad välja, et ettevõtja peab kogu aeg oma tähelepanu jagama mitmele poole (joonis 1). Ühest küljest tuleb tal kogu aeg vaadata, millised on ressursid ja kuidas ta saaks neid uutel ja loomingulistel viisidel kombineerida. Teisest küljest peab ta samaaegselt vaatama ka ettepoole, et mis toimub turul, milliseid tarbijate vajadused on rahuldamata, millised ressursid on praegu teiste poolt kasutamata ja milliseid ettevõtlusvõimalusi need pakuks. Samal ajal sõltub ettevõtja tegevus sellest, kuidas ta oskab neid asju omavahel kombineerida ning lisaks võimaluste äratundmisele ka ressursse hankida ja oma oskusi rakendada. Kõik see tegevus toimub teda ümbritseva ettevõtluskeskkonna kontekstis, kus nii konkurents kui riigi majandusprotsessid ja -struktuurid mõjutavad ettevõtja tegevust. Neid omakorda mõjutab laiem kultuuriline, sotsiaalne, looduslik jne kontekst. (*Ibid.*: 9)

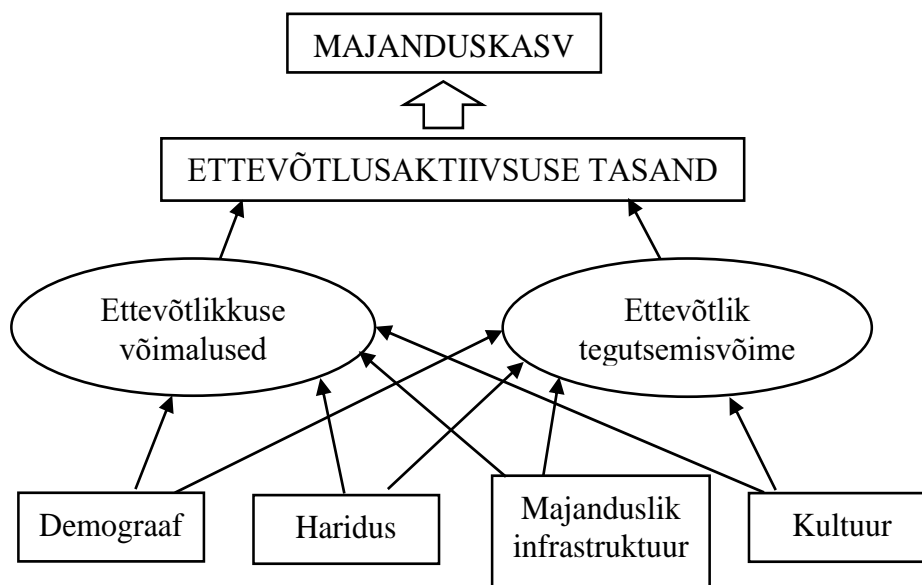

Joonis 1. Ettevõtlustegevus äri- ja laiemas keskkonnas (autori koostatud Ahmad, Seymour 2008: 8 alusel)

Ettevõtlusega seoses räägitakse sageli ettevõtlusaktiivsusest. Siimon ja Kaseorg (2008: 219) leiavad, et ettevõtlusaktiivsuse kujunemisega otseselt seotud mõisted on ettevõtja, ettevõtlikkus ja ettevõtlus, mis kõik on omavahel läbipõimunud. Ka OECD hinnangul on ettevõtlus ja ettevõtlusaktiivsus omavahel seotud nähtused. Ettevõtlusaktiivsuse on organisatsioon defineerinud kui ettevõtliku inimtegevuse, mille eesmärgiks on luua uusi väärtuseid läbi majandustegevuse alustamise või laiendamise, uute toodete, protsesside või turgude kindlakstegemise ja kasutamise teel. (Ahmad, Seymour 2008: 14) Rahvusvahelisel tasandil ettevõtlusaktiivsuse uurimise ja mõõtmisega tegeleva Globaalse Ettevõtlusmonitooringu (*Global Entrepreneurship Monitor*, edaspidi GEM) (2012: 10) kohaselt on ettevõtlusaktiivsus funktsioon kahest komponendist – ettevõtlusvõimalustest ja inimeste võimekusest (motivatsioonist ja oskustest) nende võimete kasutamiseks. Mida rohkem võimalusi keskkonnas on ja mida rohkem inimesed neid ära kasutavad, seda enam uusi firmasid ja töökohti sünnib.

10

ettevõtet (tähtsavad ettevõtted), kes on kuni 3,5 aastat ehk lühiajaliselt tegutsenud ettevõtjana (uusettevõtjad) ning juba väljakujunenud ettevõtjate (üle 3,5. aasta tegutsenud) alusel. GEMi lähenemine ettevõtlusaktiivsusele (joonis 2) hõlmab nelja erinevat valdkonda, mis mõjutavad ettevõtlikkuse võimalusi ja ettevõtlikku tegutsemisvõimet ning nende koosmõju kaudu ka ettevõtlusaktiivsust ning selle mõju majanduskasvule (Siimon, Kaseorg 2008: 224)

Joonis 2. GEM lähenemine ettevõtlusaktiivsuse mõõtmisele (autori koostatud Burns 2007: 22 ref Siimon ja Kaseorg 2008: 225 põhjal)

Ahmad ja Seymour (2008: 11–12) on välja pakkunud raamistiku ettevõtluse ja uute ettevõtete tegevuse mõju mõõtmisel kasutatavate peamiste mõõdikute kohta (tabel 1). Nende loetelus on välja toodud lisaks asutamis- ja likvideerimismääradele ning ettevõtte omanike osakaalule elanikkonnast ka kiiresti kasvavate ettevõtete osakaal ning ettevõtete loomiste ja likvideerimiste vahe piirkonnas. Samuti peavad nad oluliseks uute ettevõtete ellujäämismäära, mida tüüpiliselt mõõdetakse 3 või 5 aastat peale asutamist selle alusel, kui suur osa loodud ettevõtetest peale seda perioodi veel tegutseb. Analüüsides ettevõtluse rolli innovatsioonis ja majandusarengus on oluline hinnata nende tootlikkust, innovaatilisi tegevusi, eksporti ja muid selliseid tegureid. (*Ibid.*: 11–12)

Tabel 1. Ettevõtluse ja selle mõju mõõtmisel olulised indikaatorid (autori koostatud Ahmad, Seymour 2008: 11–12 põhjal)

Mõõdik
Uute ettevõtete asutamismäär
Kiiresti kasvavate (töökohtade ja käibe alusel) ettevõtete määr
<i>Gasell</i> ettevõtete määr
Ettevõtete likvideerimismäär
Uute ja likvideeritud ettevõtete kogumäär
Ettevõtete populatsiooni netomuutus (uute ettevõtete arv miinus likvideeritud ettevõtete arv)
Ettevõtete ellujäämismäär (3. ja 5. aasta perspektiivis)
3- ja 5-aastaste ettevõtete osakaal kõikidest (töökohtadega) ettevõtetest
3- ja 5-aastastes ettevõtetes töötavate isikute osakaal
3- ja 5-aastaste ettevõtete keskmine suurus
Ettevõtete omanike osakaal elanikkonnas
Uute ettevõtete omanike osakaal elanikkonnas
Noorte ettevõtete osakaal lisandväärtuses; uute, likvideeritud, väike- ja noorte ettevõtete keskmine tootlikkus; innovatsioon ja eksport väike ja noortes ettevõtetes

Ahmadi ja Seymouri (2008: 11–12) poolt välja toodud mõõdikute puhul on keeruline, et paljude tegurite andmed ei ole väga lihtsasti kättesaadavad, vaid vajavad eraldi uuringuid. Seetõttu on ka neid indikaatoreid kasutavaid piirkondi, riike jms võrdlevad uuringuid vähe.

Magistritöös käsitletakse ettevõtlusena kasumit taotlevat organiseeritud tegevust läbi kindla ettevõtlusvormi, milleks on füüsilisest isikust ettevõtja või äriühing. Ettevõtluse mõistet määratlesid üksikisiku või grupi tegevusega, eesmärgiga alata majandustegevus õigusliku vormi alusel näiteks ka Klapper, Amit ja Guillén (2010: 131). Samas lähtutakse töös ka Knighti käsitlest, mille kohaselt kaasneb ettevõtlusega risk ja ebakindlus. Ettevõtlusaktiivsuse all lähtutakse OECD poolt esitatud definitsioonist, see tähendab, et ettevõtlusaktiivsust ei samastata ettevõtlusega, vaid käsitletakse kui viimasega kaasnevat nähtust. Ettevõtlusaktiivsust iseloomustava näitajana kasutatakse töös ettevõtete arvu 1000 tööealise elaniku kohta.

1.2. Ettevõtluskeskkond ja ettevõtete loomist mõjutavad tegurid

1.2.1. Ettevõtluskeskkonna definitsioon

Iga ettevõtte on omamoodi erinev ja erinev on ka keskkond, milles ettevõtte tegutseb. Ümbritsev keskkond avaldab mõju mitte ainult ettevõtte tegutsemisele, arengule, edukusele, jätkusuutlikkusele, vaid ka sellele, kas, millal ja kuhu ettevõtte üldse luuakse. Samuti määrab see ka selle, kuidas ettevõtte pärast asutamist edasi areneb, kas tal õnnestub edukalt teistega konkureerida või mitte.

Reiljan (2004: 59) leiab, et ettevõtet ei saa vaadelda eraldi keskkonnast, milles ta tegutseb, sest nende vahel on palju seoseid. Eristatakse ökoloogilist, tehnoloogilist, majanduslikku, sotsiaalset ja juriidilist keskkonda (*Ibid.*: 59), samuti kuuluvad siia poliitilised tegurid ja piirkonna kultuurilised põhiväärtused (Alas 2008: 34). Sarnast kombinatsiooni ettevõtluskeskkonna defineerimisel kasutavad ka Gnyawal ja Fogel (1994: 44), kelle järgi koosneb ettevõtluskeskkond üldistest majanduslikest, sotsiaalsetest, kultuurilistest ja poliitilistest faktoritest, mis mõjutavad inimeste tahet ja võimet hakata ettevõtjaks, ning ettevõtete asutamist toetavate abi- ja tugiteenuste kättesaadavusest.

Ettevõtluskeskkond koosneb ettevõtte sisekeskkonnast, mille moodustavad ettevõtte tegevust sisemiselt mõjutavad tegurid, ja väliskeskkonnast, milles äritegevust mõjutavad ettevõttest väljas pool olevad tegurid. Praktikast mõeldakse ettevõtluskeskkonna all eelkõige ettevõtet ümbritsevat keskkonda ehk väliskeskkonda. Iga ettevõtte on oma tegevuses paratamatult seotud teda ümbritseva keskkonnaga ja tema tegevust mõjutavad paljud sellest keskkonnast tulenevad tegurid. (Kallam jt 2003: 20–21) Väliskeskkond on keeruline, volatiilne ja interaktiivne, kuid seda ei saa ignoreerida äritegevuse mis tahes mõtestatud analüüsis (Worthington ja Britton 2006: 30).

Kallam jt (2003: 22) seletavad, et väliskeskkonna tegurid võib jaotada makro- ja mikrokeskkonna teguriteks, sõltuvalt sellest, kui otseselt või kaudselt nad ettevõtte tegevust mõjutavad. Väline mikrokeskkond kujuneb tasandil, kus ettevõtte tegutseb ja konkureerib. Selles keskkonnas esinevad hankijad, tarbijad, konkurendid, inim- ja finantsressursid. Väline makrokeskkond mõjutab ettevõtteid aga tootmisväliselt. Siia kuuluvad poliitilised,

majanduslikud, looduslikud, tehnoloogilised ja sotsiaalsed tegurid ja seda nii rahvuslikul kui rahvusvahelisel tasandil. (*Ibid.*: 22–23)

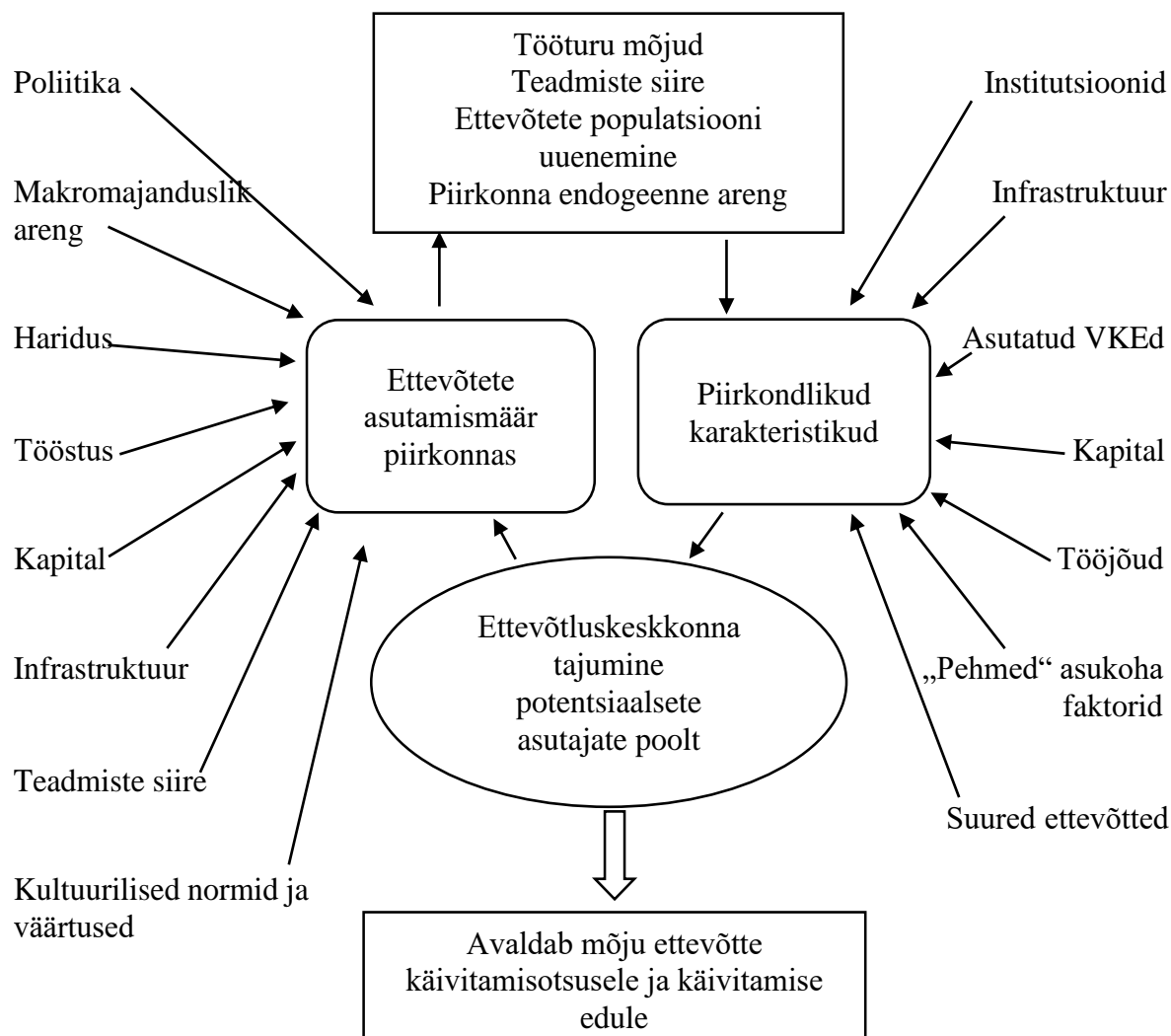
Ahmad ja Hoffmann (2008: 9–19) kirjeldavad OECD raamistikku, kuidas on ettevõtlust mõjutavad tegurid skemaatiliselt seotud ettevõtluse tulemiga ja selle laiema ühiskondliku ning majandusliku mõjuga. Nende skeemil on ettevõtluse keskkondlikud faktorid jagatud kuude kategooriasse: ettevõtlusregulatsioon, teadus- ja arendus ning tehnoloogia areng, ettevõtlusoskused, kultuur, ligipääs finantskapitalile, turuolukord. Tabelis 2 on täpsemalt välja toodud iga kategooria alla kuuluvad näitajad.

Tabel 2. Ettevõtlusalaste tegurite raamistik (autori koostatud Ahmad, Hoffmann 2008: 20 põhjal)

Ettevõtlust mõjutavad tegurid						Ettevõtluse tulem	Mõju
Seadusandlik raamistik	Teadus, arendus, tehnoloogia	Ettevõtlusoskused	Kultuur	Ligipääs finantskapitalile	Turu olukord	Ettevõtte	Töökohtade loomine
Administratiivne koormus ettevõtte asutamiseks	Teadus ja arendus-investeeringud	Ettevõtjate koolitus ja kogemused	Hoiakud riskide võtmise suhtes ühiskonnas	Ligipääs laenu rahale	Monopoli vastane seadusandlus	Tööhõive	Majanduskasv
Administratiivne koormus ettevõtte kasvat	Ülikooli ja tööstuse vahelised suhted	Äri ja ettevõtlus-haridus (oskused)	Hoiakud ettevõtjate suhtes	Äriinglid	Konkurents		
Pankroti regulatsioonid	Tehnoloogiline koostöö ettevõtete vahel	Ettevõtlus-infrastruktuur	Soov ettevõtte omanik olla	Ligipääs riskikapitalile	Ligipääs siseturule	Rikkus	Vaesuse vähenemine
Ohutus, tervise ja keskkondlikud regulatsioonid	Tehnoloogia levik	Immigratsioon	Ettevõtlus-haridus (meelelaad)	Ligipääs muudele finantskapitali allikatele	Ligipääs välisurgudele		
Toote regulatsioonid	Interneti-ühendus			Aktiaturud	Riiklik sekkumine turgudesse		
Tööturu regulatsioonid	Patendisüsteem, standardid				Avalikud hanked		
Kohtusüsteem, seadusandlus							
Sotsiaal- ja tervishoiu-kindlustus							
Tulumaks, varamaksud							
Ettevõtlus ja kapitalimaksud							

Need ettevõtlust mõjutavad faktorid määravad ettevõtluse tulemuse, mille kolmeks peamiseks mõõdikuks on ettevõtted, tööhõive ja rikkus. Sellest edasi jõutakse ettevõtluse mõjuni, mida saab mõõta läbi töökohtade loomise, majanduskavu, vaesuse vähenemise.

Sternbergi (2011: 33) järgi mõjutavad ettevõtlusalaseid tegevusi piirkondlikud (ja mittepiirkondlikud) tegurid, millel on piirkondlikud (ja mitte piirkondlikud) mõjud (joonis 3). Ta toob välja, et kui ühest küljest piirkondlikud tegurid määravad ettevõtete loomisi, siis pärast uute ettevõtete loomist hakkavad need omakorda mõjutama selle piirkonna karakteristikuid, moodustades seega omavahel tagasisides oleva tsükli. Sternberg (2011: 33–36) rõhutab, et see, kuidas kohalikud ettevõtluskeskkonda tajuvad, on oluline tegur, sest sellest sõltub nende otsus, kas hakata ettevõtlusega tegelema või mitte. Kui tajutakse, et piirkond pakub ettevõtlusvõimalusi, siis selle konkreetset asutamist mõjutavad nii piirkondlikud kui laiemad sotsiaalmajanduslikud ja muud sellised tegurid – riigi üldine poliitika, makromajandustsükkel, ühiskondlikud väärtused ja piirkondlikud kultuurinormid, elanike haridus piirkonnas, kapitali kättesaadavus, piirkondlik tööstus ja selle eripära, teadmiste siire teadus- ja haridusasutustest ning teistest ettevõtetest, infrastruktuur. Peale asutamist hakkavad uued ettevõtted mõjutama kohalikku tööturgu (näiteks luues uusi töökohti, suurendades konkurentsi tööjõu pärast), teisi ettevõtteid (konkurentsi suurenemine, võimalik koostöö), teadmiste siiret (näiteks uute teadmiste toomine, ülevõtmine), piirkonna endogeenset ehk sisemist arengut. See omakorda mõjutab piirkonna karakteristikuid – kohalike institutsioonide arengut, infrastruktuuri ja selle kasutamisega seotud küsimusi, kapitali ja tööjõu kättesaadavust ning nende muutust, väike- ja keskmise suurusega ettevõtete (VKEd) kui ka suurettevõtete aktiivsust ja arengut ning mitmeid, nii-öelda pehmeid ehk sotsiaalseid tegureid. Kõik see aga hakkab omakorda mõjutama seda, kuidas uued võimalikud ettevõtjad tajuvad mingit piirkonda ning kas nende arvates pakub see piirkond soodsat keskkonda ettevõtete asutamiseks. Sarnaselt nendele mõjutab see ka olemasolevaid ettevõtjaid, kes selle alusel teevad otsuseid, kuidas oma ettevõtete tegevust jätkata sellest piirkonnas.

Joonis 3. Piirkondliku ettevõtluse põhjused ja tagajärjed (autori koostatud Sternberg 2011: 33 põhjal)

Ettevõtluskeskkond omab olulist tähtsust ettevõtete loomisel ning nende püsima jäämisel ja edukusel. Olles teadlik ettevõtluskeskkonnas sisalduvatest komponentidest ning nendele ja nendes sisalduda võivatele ohtudele, takistustele piisavalt tähelepanu pöörates on võimalik luua jätkusuutlik ning edukas äriühing.

1.2.2. Sotsiaalmajanduslike ja demograafiliste keskkonnategurite roll ettevõtluse arengus

Piirkonna sotsiaalmajanduslike tegurite mõju on erinevates riikides proovinud mõõta mitmed uuringud. Üheks oluliseks katseks sotsiaalmajanduslike keskkonnategurite mõju ettevõtlusele mõõta oli Reynoldsi jt (1994) uuring, kus piirkondlike teguritena käsitleti rahvastiku muutust, rahvastiku tihedust, töötust, elanikkonna sissetulekuid, väikeettevõtete osakaalu, valitsemiskulusid, elanikkonna poliitilisi eelistusi jms näitajaid.

Kuna käesoleva töö analüüsi osas vaadeldakse ettevõtte välises makrokeskkonnas leiduvaid ning ettevõtete loomist mõjutada võivaid demograafilisi ja sotsiaalmajanduslikke tegureid nagu asustustihedus, töötute osakaal tööjõust, haridustase, keskmine brutopalk ning SKP elaniku kohta, siis alljärgnevalt on lühidalt käsitletud, kuidas nendele teguritele on lähenenud teised autorid ja mis tulemusi on näidanud varasemad uuringud.

Carrolli ja Hannani (2000: 223) kohaselt on rahvastiku tihedus oluline tegur, võimaldades hinnata, kui soodne on turukeskkond uutele ettevõtetele. Olemasolevate ressursside taseme, sealhulgas ka inimressursside kasvades tõuseb ettevõtete sünnimäär, kuid seda juhul, kui juba tegutsevad ettevõtted ei oma olemasolevate ressursside üle täielikku kontrolli. (*Ibid.*: 198) Rahvastiku tiheduse mõju ettevõtlusele on positiivne, luues ettevõtjatele uusi võimalusi äritegemiseks, uute ettevõtete loomiseks (Shane 2003: 29, Reynolds jt 1994). Mida kõrgem on asustustiheduse tase, seda kõrgemad on uute toodete väljaarendamise ja müümise võimalused. Suurema rahvastikutihedusega piirkondades peaks olema rohkem teenuseid, infrastruktuure ja igas mõttes soodsamad tingimused ettevõtluse mõjutamiseks (Capelleras jt 2015: 5).

Armington ja Acs (2002) on erinevatele teooriatele ja teooriates ning majanduses toimunud arengutele tuginedes ning kasutades USA andmebaasis LEEM (*Longitudinal Establishment ja Enterprise Microdata*) leiduvaid andmeid erasektori töötajate kohta, uurinud inimkapitali, koolituse ja hariduse ning ettevõtluskeskkonna rolli uute ettevõtete kujunemisel USA-s. Töötuse määra seos uute ettevõtete loomisega oli nende uuringu järgi küll positiivne, kuid statistiliselt ebaoluline, sissetuleku kasvu koefitsient omas aga ettevõtete sündidele positiivset ning märkimisväärset mõju.

Uued ettevõtted loovad töökohti ja maksavad inimestele palka (Venesaar jt 2014: 7) ning ka „Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2013–2020“ (2013) näeb ühe eesmärgina ette tootikkuse ja tööhõive suurendamist. Töötuse seos ettevõtlusega on paljudele teadlastele huvi pakkunud ning erinevate uuringute tulemusena on jõutud erinevate tulemusteni. Ettevõtete sündide ja töökohtade vahelist seost on käsitlenud oma uuringutes näiteks Fritsch (2008, 2011), Fritsch ja Weyh (2006), Ghavidel jt (2011) ning ka eespool välja toodud Armington ja Acs (2002).

Fritschi (2008, 2011) ning Fritschi ja Weyhi (2006) uuringutes vaadeldi ettevõtete sündide ja uute töökohtade vahelist seost. Uuringute tulemusete põhjal järeldasid autorid, et ettevõtete sündide arvu suurenemine ei pruugi kaasa tuua kohest töökohtade arvu suurenemist. Uute ettevõtete loomisega kaasnevad enamasti küll töökohad, aga suureneb ka konkurents, mille tulemusena peavad vanemad ettevõtted tõstma oma efektiivsust ning võivad konkurentsipüsimiseks vähendada hoopis töötajate arvu. Armingtoni ja Acsi (2002) uuringus oli ettevõtete loomise ja töökohtade vaheline seos aga positiivne, kuid statistiliselt ebaoluline. Ghavidel jt (2011) töötasid läbi mitmete teoreetikute uuringud ning tõdesid, et ettevõtlusega tegelemine ja ettevõtlusaktiivsuse kasv mõjub töötusele negatiivselt, aga samas võib töötuse suurenemine viia nii ettevõtete arvu suurenemise kui vähenemiseni.

Vähene tööga hõivatus tekitab riigile suuremat kulu ning saamata jäänud tulu. Seega on töötus valdkond, kus riik peaks aktiivselt sekkuma ning looma soodsaid tingimusi ja võimalusi, et uusi töökohti luuakse piisavalt palju juurde ning töö tegemisest huvitatud inimesed leiaksid rakendust. Venesaar (2003: 241) leiab, et selleks, et suurendada tööhõivet ja vähendada töötust tuleb luua ettevõtete asutamiseks ja tegutsemiseks soodsad tingimused.

Töötuse määra ja ettevõtete sündide (ka ettevõtete likvideerimise) vahelist seost Eesti kohalike omavalitsuste tasandil uurinud A. Põder (2017a: 95) jõudis järeldusele, et töötuse määra muutus ettevõtete sündidele (ning likvideerimistele) koostatud regressioonimudelites mõju ei avaldanud, kui mõju mõõdeti omavalitsuste tasandil.

Ettevõtlusaktiivsust mõjutavad ka inimeste sissetulekud. Nende tase mõjutab ettevõtete asutamise aktiivsust, sest palju on neid, kes ei ole rahul palgatöö eest saadava sissetulekuga ning otsustavad ise ettevõtjaks hakata. Ning on neid, kes samas hindavad pigem stabiilsust ja kindlustunnet, teades, et saavad iga kuu töötasuna neile teada oleva summa, millega järgmise palgapäevani hakkama tuleb saada. Samas, kui suureneb vahe palgatööst tulenevate sissetulekute ja ettevõtlusest saadavatel võimalikel tulude vahel, siis motiveerib see

palgatöötajaid ettevõtlusega seotud riske võtma. Reynolds jt (1994) leiavad, et sissetulekute suurenemine pakub uusi ettevõtlusvõimalusi. Sissetulekute kasv võimaldab inimestel tarbida rohkem tooteid ning teenuseid, luues seeläbi ettevõtluse jaoks soodsa keskkonna. (*Ibid.*)

Üks sagedamini kasutatavaid näitajaid riigi majandusarengu taseme ning majanduskasvu kirjeldamisel on SKP. Ühest küljest on SKP kasv ettevõtluse arengu tulemuslikkuse või väljundi mõõdik (näiteks Ahmad, Hoffmann 2008: 16). Teisest küljest saab seda vaadata, kui ettevõtluse arengut mõjutavat faktorit, mis mõjutab seda, kas inimene asutab ettevõtte. Mitmed uuringud toovad välja, et üldiselt on loogiliselt ootuspärane, et SKP kasv, mis näitab soodsat makromajanduslikku olukorda, avaldab ettevõtete loomisele positiivset mõju. Näiteks Reynolds jt (1994) tulemustes oli SKP muutusel positiivne mõju ettevõtete asutamismääradele erinevate riikide regioonide võrdluses. Seda saab põhjendada, et suurem SKP elaniku kohta tähendab üldistavalt suuremat rikkuse taset piirkonnas. Seega võiks arvata, et SKP kasv toob kaasa nii juba eelnevalt mainitud sissetulekute suurenemise, inimesed tahavad ning saavad tarbida erinevaid tooteid ja teenuseid ning uued ettevõtted kasutavad seda ära.

Kõrgemat haridust seostatakse suuremate sissetulekutega, inimkapitali suurenemise ning produktiivsusega (Lucas 1988: 39). Bergmann, Sternberg (2006: 207) toovad välja, et võib eeldada, et kõrgema kvalifikatsiooniga inimesed kalduvad enam ettevõtteid looma, sest ettevõtlustegevus nõuab teadmisi ja oskuseid. Nende uuringu tulemustes oli kõrghariduse olemasolu positiivselt seotud ettevõtete asutamisega (*Ibid.*: 215). Ka Armington ja Acs (2002) leidsid oma uuringuga, et piirkondades, kus kolledži lõpetanute osakaal on suurem, on suurem ka uute ettevõtete loomise määr.

Mõeldes erinevate eelnevalt nimetatud tegurite mõjudele ettevõtete loomisele, tunduvad tulemused olevat loogilised ning üsna iseenesest mõistetavad – näiteks tihedama asustusega, kõrgema haridustasemega jms piirkondades sünnib ettevõtteid rohkem. Tegelikult aga hakavad neid seoseid käsitlevates uuringutes rolli mängima nii piirkondade erinevused, uuringutes kasutatavad andmed, analüüsivahendid jmt ning tulemused võivad olla vastupidised eeldatule. Iga natukenegi teistsugune lähenemine valdkonnale võib anda hoopis teistsuguse ning mõne teise uuringuga vastupidise tulemuse.

2. UURIMISTÖÖ METOODIKA JA ANALÜÜSI TULEMUSED

2.1. Uurimistöö metoodika

Töös kasutatakse Eesti Statistikaameti ja Eesti Töötukassa andmebaasist pärinevaid teiseseid allikaid. Seega on tegemist sekundaarsetest allikatest saadud andmetega, mis on empiirilise uurimise ja tähelepanekute teel juba varasemalt kogutud mõnest primaarsest allikast (Lagerspetz, 2017: 94–95). Tegemist on usaldusväärsete andmetega ning uurimise käigus täiendavaid kvalitatiivseid ega kvantitatiivseid andmeid ei koguta.

Magistritöö valimisse kuuluvad Eesti kõik 15 maakonda ning vaadeldavaks perioodiks on aastad 2005–2015. Aastate vahemiku valikul lähtuti andmete olemasolust ja kättesaadavusest andmebaasides. Perioodi pikkuseks valiti 11 aastat aga põhjusel, et andmeid oleks piisavalt trendide kohta järeltuste tegemiseks. Uuringu läbiviimiseks valiti Eesti Statistikaameti andmebaasist järgmised tabelid: sündinud ettevõtted töötajate arvu, tegevusala ja maakonna järgi (ER062), SKP elaniku kohta (RAA0050), rahvaarv ja asustustihedus maakonna järgi (RV0291), keskmine brutopalk (PA5321), haridustase (TT123) (Statistikaamet, 2018). Haridustaseme puhul on kasutatud kolmanda taseme hariduse suhet koguharidusse, arvutus on tehtud autori poolt. Eesti Töötukassa (2018) andmebaasist võeti andmed töötute osakaalu kohta tööjõust maakonniti. Vaadeldavate andmete detailsem kirjeldus maakondade tasandil on esitatud peatükis 2.2. Selleks, et erineva rahvaarvuga maakondi saaks omavahel võrrelda, on ettevõtlusaktiivsuse võrdluseks arvatud uute ettevõtete arv 1000 tööealise kohta, mille puhul on tegemist tööjõuturul põhineva lähenemisega ettevõtlusaktiivsuse mõõdikule (Pöder 2017b).

Töö empiirilises osas kasutatakse uute ettevõtete loomiste ning ettevõtluskeskkonda iseloomustavate tegurite vaheliste seoste uurimiseks mitmest regressioonanalüüsi, mida rakendatakse arvutiprogrammi Microsoft Excel 2016 abil. Mitmene regressioonanalüüs on tavaliseks abivahendiks, kui soovitakse kindlaks teha mitme sõltumatu muutuja mõju ühele sõltuvale muutujale (Lagerspetz 2017: 248). Regressioonanalüüs tähendab nähtustevahelise

seose vormi määramist ning analüüsi. Kui uuritav nähtus on seostatav rohkem kui kahe teise nähtusega, on tegemist mitmese regressiooniga – mitmene regressioon tähendab seost resultaatinähtuse ja mitme seda mõjutava faktornähtuse vahel (Vainu, 2006: 17, 23). Resultaatinähtuseks (sõltuvaks muutujaks) on töös uute ettevõtete sündide arv 1000 tööealise elaniku kohta piirkonnas ning faktornähtusteks (sõltumatud muutujad) asustustihedus, töötuse osakaal tööhõivest, kolmanda taseme hariduse osakaal koguharidusest, keskmine brutopalk ja SKP elaniku kohta.

Ettevõtete loomise all lähtutakse töös Eesti Statistikaameti selgitusest, mille kohaselt loetakse ettevõtte sünniks „ettevõtte tegutsemiseks vajalike tootmistegurite (tööjõud, maa, kapital) kombinatsiooni loomist tingimusel, et teised ettevõtted ei osale selles sündmuses. Sünniks ei loeta ettevõtte tekkimist ühinemise, jagunemise, eraldumise või restruktureerimise tulemusena. Sünniks ei loeta ka juhtumit, kus ajutiselt mittetegutsev ettevõtte taasalustab tegevust kahe aasta jooksul pärast tegevuse peatamist. Ainult need ettevõtted, mis on alustanud majanduslikku tegevust (on olemas käive ja/või palgatöötajad) vastaval aastal, loetakse sündinud ettevõtete hulka samal aastal.“ (Mõisted, 2017)

Mitmese regressioonanalüüsi teostamiseks on püstitatud järgmised hüpoteesid tulenevalt eelnevalt kirjanduses ja varasemates uuringutes välja toodud tulemustest (vt pkt 1.2.2.):

H1: SKP kasv prognoosib ettevõtlusaktiivsuse tõusu maakondades;

H2: ettevõtete loomiste määr suureneb asustustiheduse suurenedes;

H3: töötuse määral on oluline seos ettevõtete sündide arvuga;

H4: kõrgem haridustase maakonnas prognoosib suuremat ettevõtete loomisaktiivsust;

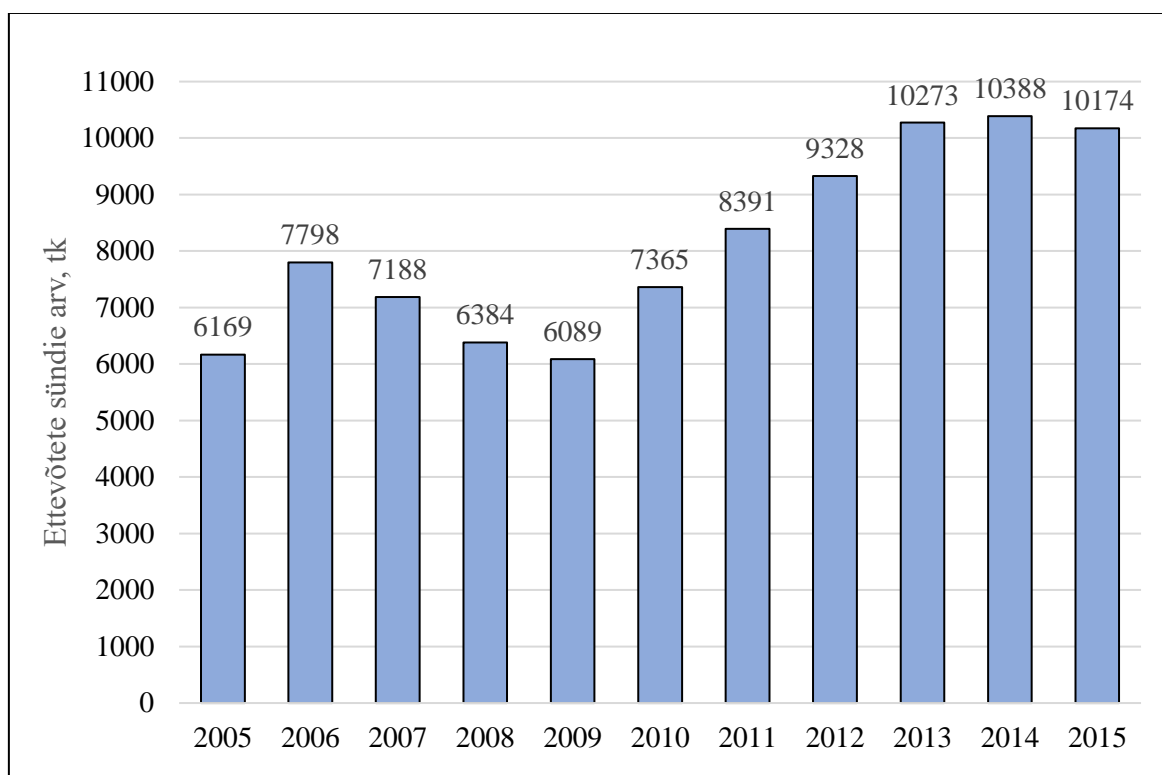
H5: Palgakasv on oluline ja positiivne mõju ettevõtete asutamisele.

Töös kasutatavate andmete puuduseks võib pidada kvalitatiivsete andmete kõrvalejätmist – kuna kasutatakse ainult kvantitatiivseid andmeid, jääb uuring ühekülgseks. Samas töös võetud lähenemine põhineb eelnevatele regionaal- ja ettevõtlusökoonoomika teadusuuringutele (Reynolds jt 1994; Armington, Acs 2002; Bergmann, Sternberg 2006; Sternberg 2011 jms), mille alusel võib hinnata, et kasutatav meetod on piisav magistritöö eesmärgi täitmiseks, võimaldades hinnata demograafiliste ja sotsiaalmajanduslike tegurite mõju ettevõtete asutamisele Eesti maakondades perioodil 2005–2015.

2.2. Ettevõtete asutamiste ja demograafiliste ning sotsiaalmajanduslike mõjurite kirjeldus

2.2.1. Ettevõtete asutamised Eesti maakondades 2005–2015

Eesti Statistikaameti andmetel loodi perioodil 2005–2015 Eestis kokku 89 547 uut ettevõtet (joonis 4, vt ka lisa 1). Aastal 2006 loodi ettevõtteid võrreldes aastaga 2005 rohkem, kuid järgneval kolmel aastal uute ettevõtete loomise arv langes. Aastal 2009 loodi uusi ettevõtteid vähem kui näiteks aastal 2005. Samas aastast 2010–2014 sündis uusi ettevõtteid kasvavalt, langes aastal 2015 taas, kuid ületades siiski 10 000 ettevõtte piiri.

Joonis 4. Ettevõtete sündide arv Eestis aastatel 2005–2015 (autori koostatud Statistikaameti 2018 andmete alusel)

Kõige aktiivsem aasta ettevõtete loomises oli 2014, kui Eestis sündis kokku 10388 ettevõtet. Kõige vähem uusi ettevõtteid loodi aastal 2009, mil vastav näitaja oli 6089. Aastal 2015

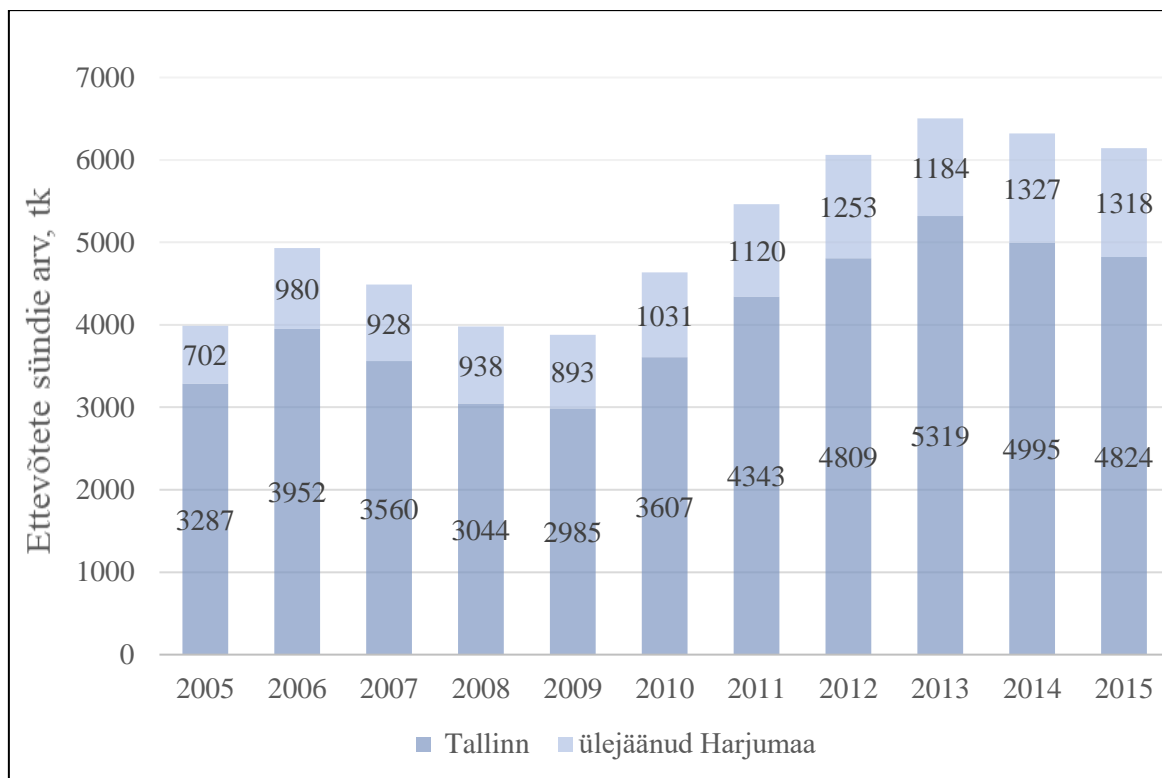
loodi Eestis kokku 10174 uut ettevõtet, mis on aastaga 2005 võrreldes 4005 ettevõtet rohkem, ehk ettevõtete sündide kasv on olnud 64,92%.

Kõige enam luuakse uusi ettevõtteid Harjumaal (tabel 3, joonis 5), kus vaadeldaval perioodil sündis 62,98% kõikidest uutest ettevõtetest.

Tabel 3. Eesti maakondades ja Tallinnas aastatel 2005–2015 loodud ettevõtete arv ning osakaal Eestis kokku loodud ettevõtetest (autori koostatud Eest Statistikaameti 2018 andmete alusel)

Maakond	Loodud ettevõtete koguarv 2005–2015	Osakaal Eestis kokku loodud ettevõtetest, %
Eesti	89547	100,00
Harju maakond	56399	62,98
..Tallinn	44725	49,95
Tartu maakond	9651	10,78
Pärnu maakond	4685	5,23
Ida-Viru maakond	4282	4,78
Lääne-Viru maakond	2479	2,77
Viljandi maakond	1992	2,22
Rapla maakond	1661	1,85
Saare maakond	1471	1,64
Võru maakond	1305	1,46
Lääne maakond	1129	1,26
Järva maakond	1114	1,24
Valga maakond	1024	1,14
Jõgeva maakond	1008	1,13
Põlva maakond	959	1,07
Hiiu maakond	388	0,43

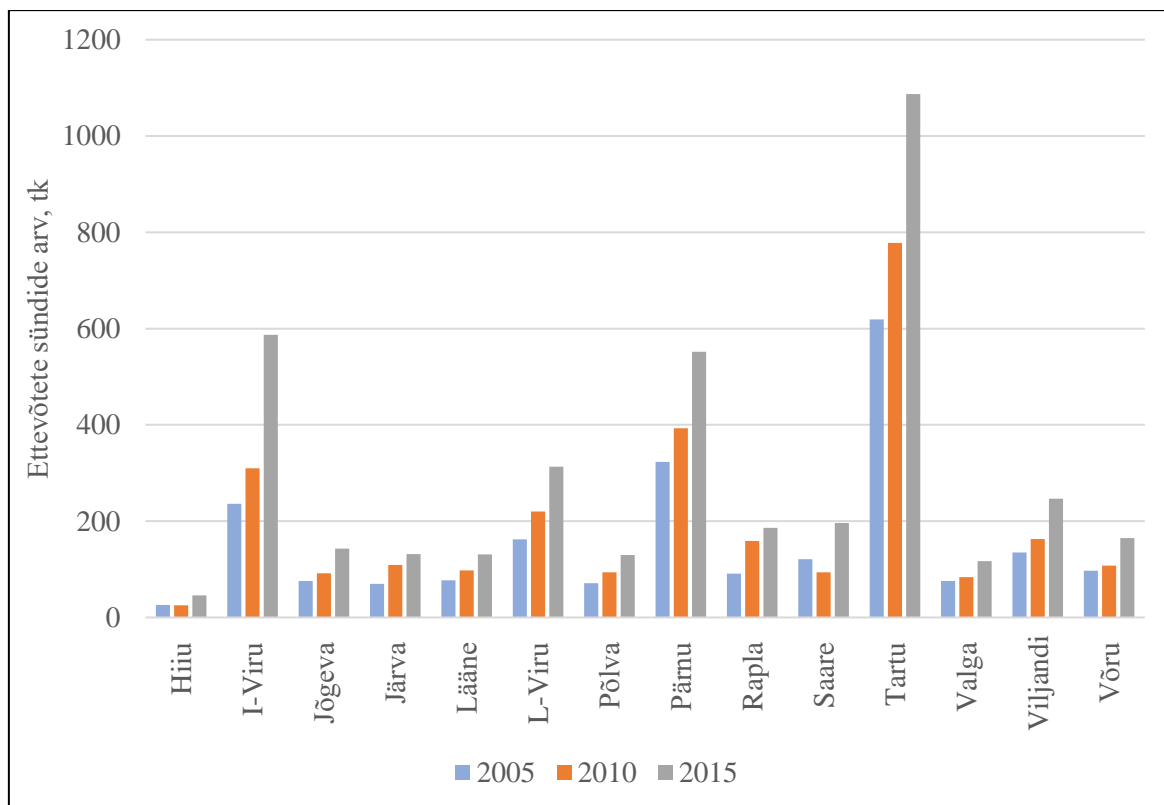
Harju maakonnas loodud ettevõtetest sündis aga 79,30% Tallinnas, mis tähendab, et kõikidest aastatel 2005–2015 Eestis loodud uutest ettevõtetest ligi pooled (49,94%) sündisid just pealinnas.

Joonis 5. Ettevõtete sündide arv Harjumaal, sh Tallinnas aastatel 2005–2015 (autori koostatud Statistikaameti 2018 andmete alusel)

Kui Harjumaal loodi näiteks alates aastast 2012 aastas üle 6000 uue ettevõtte, siis teistes Eesti maakondades oli see arv tunduvalt väiksem (vt lisa 1). Vaid Tartu maakonnas ületas sündinud ettevõtete arv alates aastast 2013 1000 uue ettevõtte piiri. Harjumaale järgneski ettevõtete sündide arvult Tartumaa, kus loodi vaadeldaval perioodil kokku 9651 uut ettevõtet, mis moodustas 10,78% kõikidest Eestis loodud ettevõtetest. Sündide arvult järgnesid Pärnumaa 4685 ettevõtte (5,23% kõikidest Eestis loodud ettevõtetest) ja Ida-Virumaa 4282 ettevõttega (4,78% kõikidest Eestis loodud ettevõtetest). Kõige vähem ettevõtteid loodi vaadeldaval perioodil Hiiumaal, kus sündinud 388 ettevõtet, mis moodustavad 0,43% kõikidest Eestis loodud ettevõtetest.

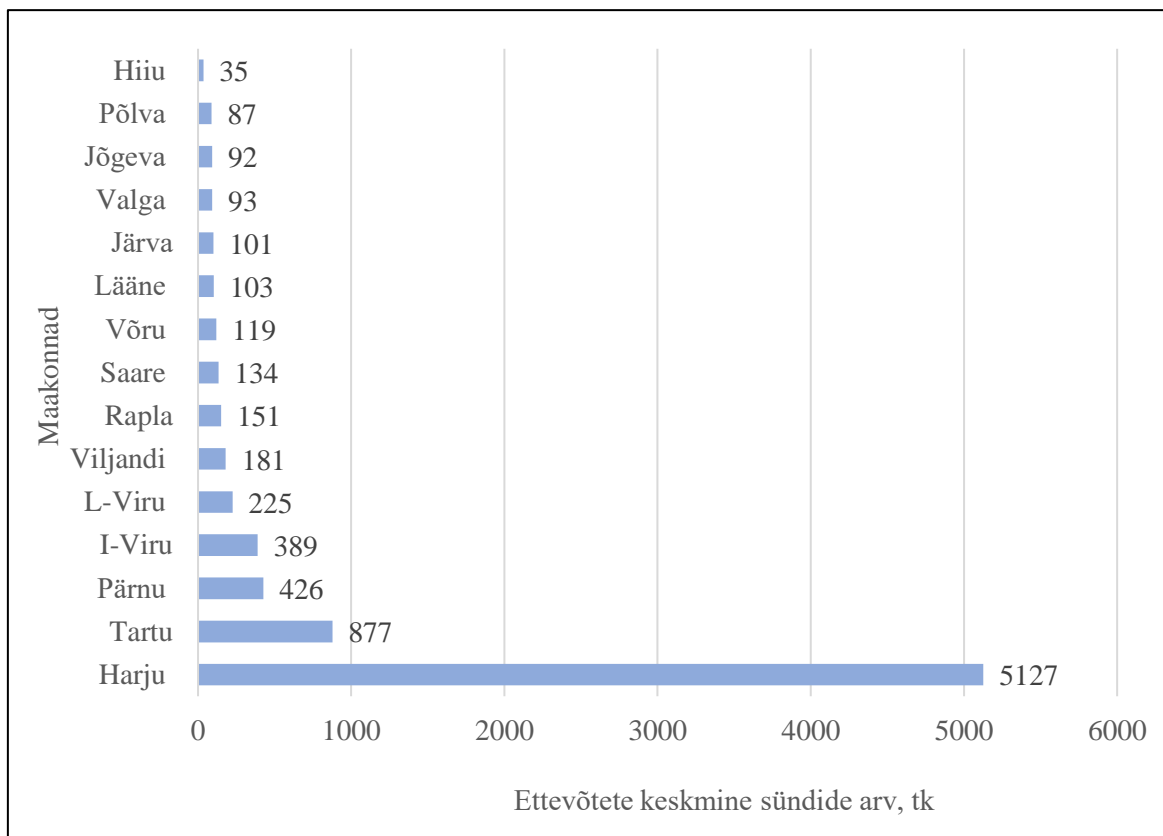
Võrreldes ettevõtete loomist aastatel 2005, 2010 ja 2015 järgnes Harjumaale selgelt Tartu maakond (joonised 5, 6) ning aastatel 2005 ja 2010 Pärnumaa. Aastal 2015 ületas Ida-Viru maakond aga loodavate ettevõtete arvu poolest juba ka Pärnumaad.

Joonis 6. Ettevõtete sündide arv Eesti maakondades, v.a Harjumaa 2005-2015 (autori koostatud Statistikaameti 2018 andmete alusel)

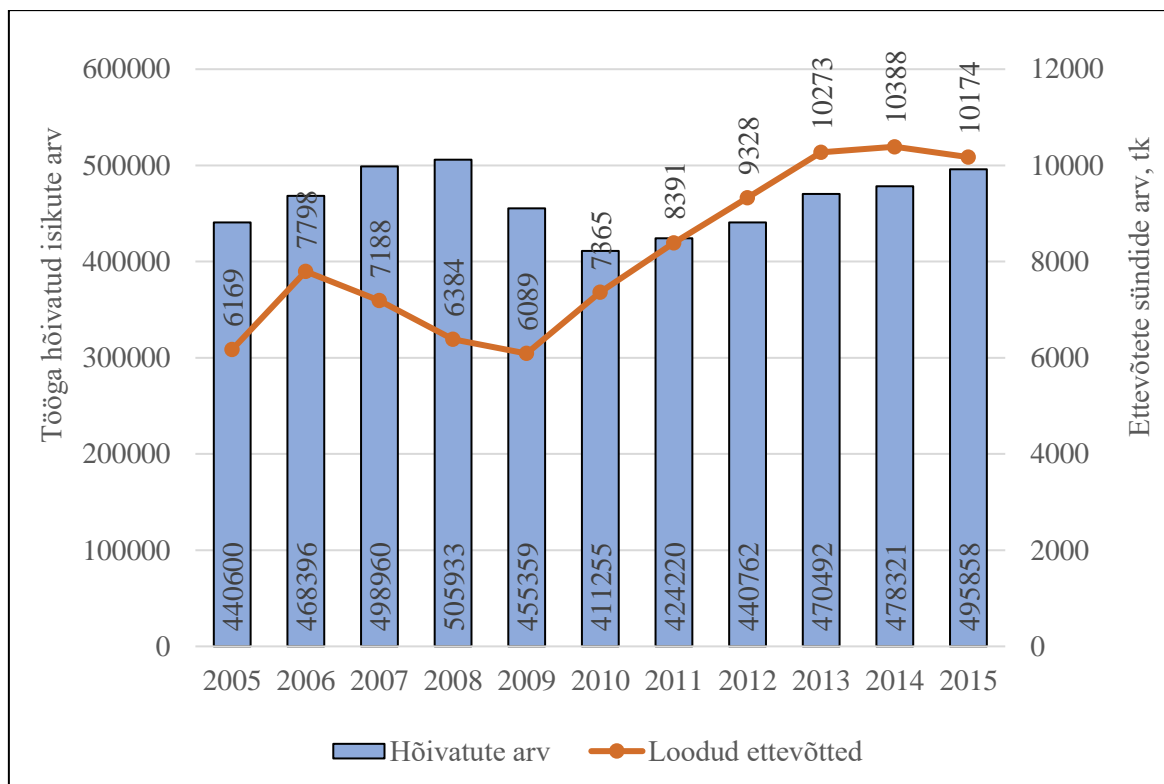
Jooniselt 6 nähtub, et ettevõtete sündide arv maakondade lõikes aastatel 2005, 2010 ja 2015 suurenes. Ainsaks erandiks on saared, sest nii Hiiu- kui Saaremaal loodi aastal 2010 võrreldes aastaga 2005 ettevõtteid hoopis vähem. Hiiumaal küll oli see näitaja vaid ühe ettevõtte võrra väiksem, kuid Saaremaal oli langus pisut suurem (27 ettevõtet).

Joonisel 7 on esitatud vaadeldaval perioodil Eesti maakondades aastas keskmiselt sündinud ettevõtete arv. Keskmiselt loodi aastatel 2005–2015 kõige rohkem ettevõtteid Harjumaa – 5127 ettevõtet aastas. Harjumaa järgnes Tartu maakond, kus vaadeldaval perioodil sündis keskmiselt 877 ettevõtet aastas ning kolmandana Pärnumaa, kus aastas keskmiselt sündinud ettevõtete arv jäi juba alla 500 ettevõtte. Hiiumaal loodi vaadeldaval perioodil aga keskmiselt vaid 35 uut ettevõtet aastas.

Joonis 7. Ettevõtete sündide arv Eesti maakondades aastas keskmiselt perioodil 2005–2015 (autori koostatud Statistikaameti 2018 andmete alusel)

Ettevõtete loojateks on üldjuhul tööealine rahvastik, kelleks Eesti Statistikaamet loeb 15–74-aastased inimesed. Kõige enam oli majanduslikult aktiivsetes ettevõtetes tööga hõivatuid majanduskriisi eel (joonis 8) – aastal 2008 töötas aktiivselt tegutsevates ettevõtetes 505 933 tööelist inimest. Majandussurutisest tingituna langes hõivatute arv aastal 2009 50 574 ning aastal 2010 veel 44 104 inimese võrra. Aastast 2011 oli hõivatute arv olnud taas tõusuteel, kuid aastaks 2015 ei olnud see näitaja saavutanud veel aastaga 2008 võrrelavat suurust – tööga hõivatud isikute arv majanduslikult aktiivsetes ettevõtetes oli siis 495 858.

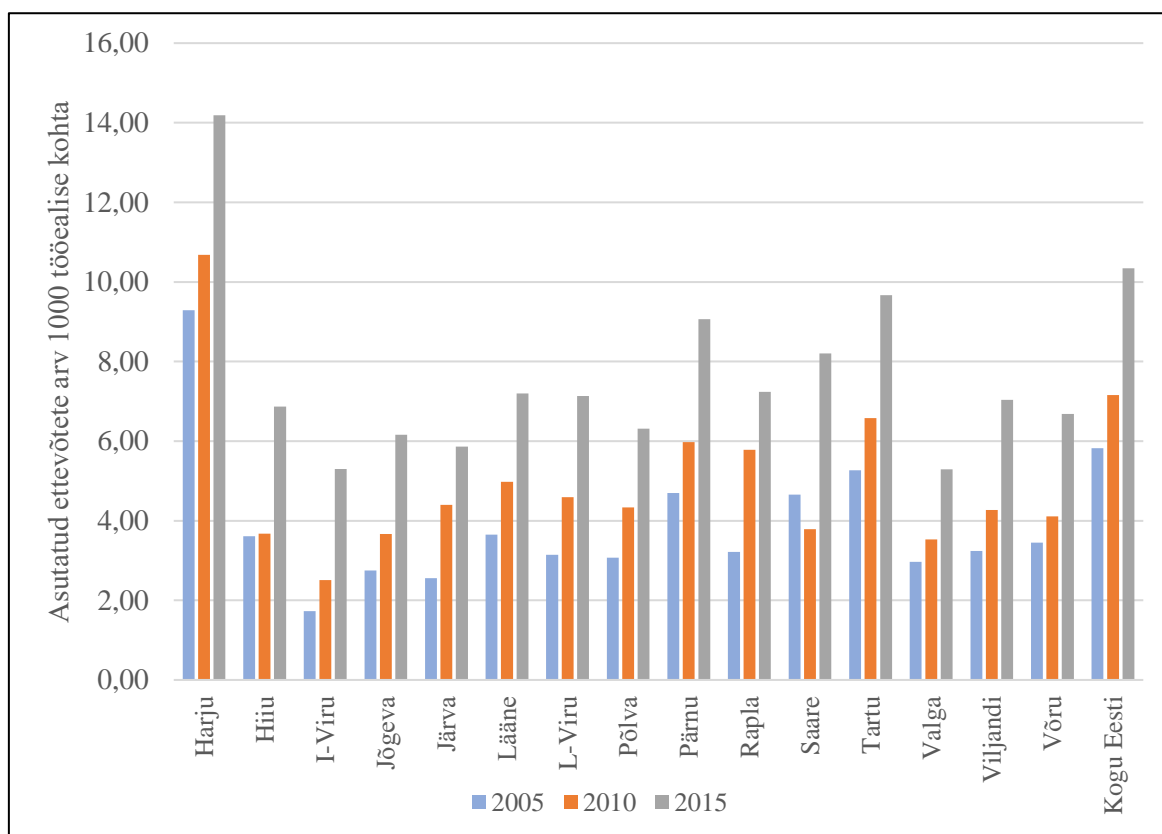

Joonis 8. Loodud ettevõtete ning hõivatute arv Eestis perioodil 2005–2015 (autori koostatud Statistikaameti 2018 andmete alusel)

Tööga hõivatute arv majanduslikult aktiivsetes ettevõtetes tõusis ja langes pisut teistsuguse trendiga kui ettevõtete arv samal perioodil. Näiteks kui hõivatute arv majanduslikult aktiivsetes ettevõtetes perioodil 2005–2008 iga eelneva aastaga võrreldes tõusis, siis loodud ettevõtete arv tõusis samal perioodil ainult aastal 2006. Sama trend oli ka aastal 2015, kus uute ettevõtete loomisel toimus eelneva aastaga võrreldes langus, kuid tööga hõivatud rahvastiku arv mõnevõrra tõusis. Põhjenduseks võib siin tuua asjaolu, et kuigi uusi ettevõtteid loodi vähem, löid juba olemasolevad ettevõtted rohkem uusi töökohti, mitte ei jäänud nii-öelda „ühe mehe firmadeks“ ning ka elanikud olid pakutava töö tegemisest huvitatud.

Ettevõtete asutamismäär 1000 tööealise inimese kohta aastatel 2005, 2010 ja 2015 on esitatud joonisel 9 (vt ka lisa 2). Lisaks kõikidele Eesti maakondadele on nimetatud joonisel võrdlusena esitatud ka ettevõtete asutamismäär Eestis kokku. Jooniselt nähtub, et kogu Eesti ettevõtete keskmist asutamismäära tõstis suuresti Harjumaal asutatud ettevõtete hulk, mis oli märgatavalt üle Eesti keskmise (5,82% aastal 2005, 7,16% aastal 2010 ning 10,34% aastal 2015). Täpsemalt oli ettevõtete asutamismäär Harjumaal aastatel 2005, 2010 ja 2015

vastavalt 9,29%, 10,68% ja 14,18%. Üheski teises maakonnas ettevõtete asutamismäär 1000 tööealise elaniku kohta Harjumaale ligilähedale ei ulatunud, jäädes kõikjal alla ka Eesti keskmisele. Kõige väiksem oli see näitaja nii aastal 2005, 2010 kui 2015 Ida-Virumaal (vastavalt 1,73%, 2,51% ja 5,30%).

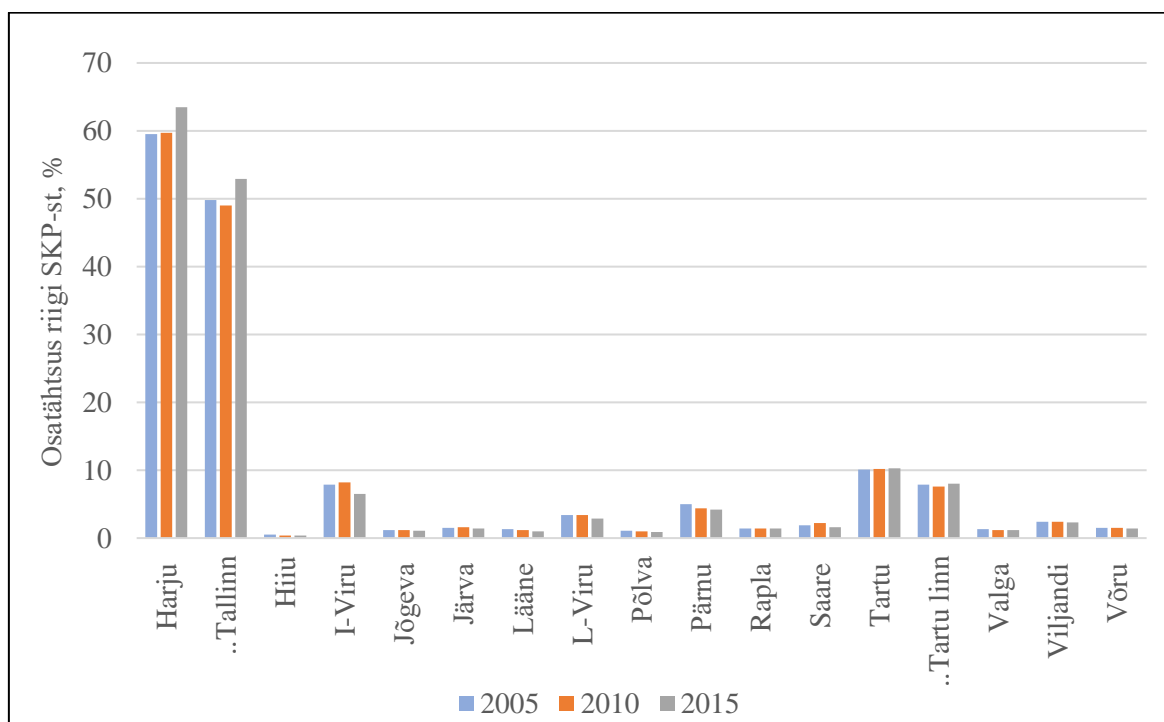
Joonis 9. Ettevõtete asutamismäär Eesti maakondades aastatel 2005, 2010 ja 2015, protsent (autori koostatud Statistikaameti 2018 andmete alusel)

Ettevõtete asutamismäär tõusis vaadeldavatel aastatel kõikides maakondades, ainsaks erandiks oli Saaremaa, kus erinevalt teistest maakondadest toimus aastal 2010 (asutamismäär 4,65%) võrreldes aastaga 2005 (asutamismäär 3,79%) hoopis langus. Samas järgnevatel aastatel tõusis ettevõtete loomismäära näitaja ka selles maakonnas kiiresti.

2.2.2. Sisemajanduse koguprodukt elaniku kohta

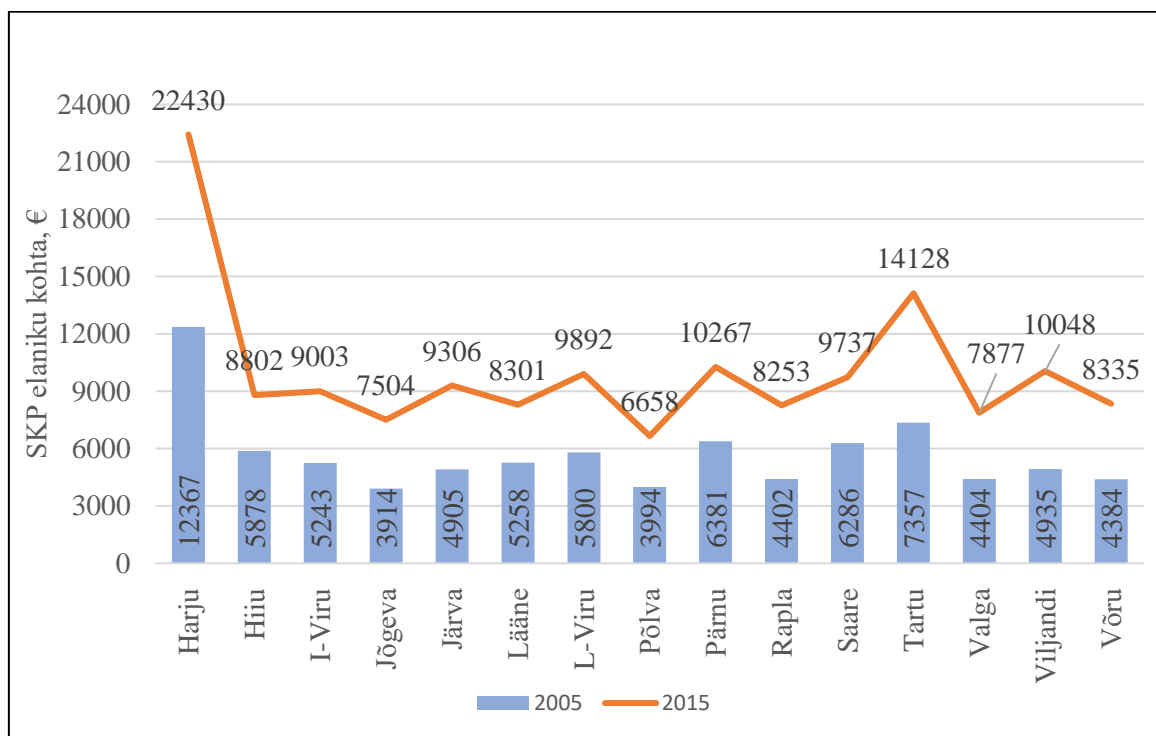
SKP turuhindades on residentide toodetud lisandväärtuste summa kogurahvamajanduse ulatuses, millele on lisatud neto-maksumused (Statistikaamet 2018). SKP elaniku kohta on SKP-l põhinev näitaja, mida kasutatakse näiteks elatustaseme kirjeldamiseks, võrdlemiseks.

Eesti SKP (jooksevhindades) oli aastal 2005 11,3 miljardit eurot. See kasvas Euroopa Liiduga liitumise järgsel perioodil kiiresti, jõudes aastal 2008 16,5 miljardi euron. Pärast seda, majanduskriisi ajal SKP kahanes, aastal 2010 oli see 14,7 miljardit eurot. Aastaks 2015 oli SKP kasvanud 20,3 miljardi euron (Statistikaamet 2018). Vaadeldud perioodil Tallinna osatähtsus SKP-s kasvas (joonis 10). Kui aastal 2005 oli Tallinna osatähtsus 49,8% SKP-st, siis aastal 2015 oli see 52,9%. Harjumaa osatähtsus Tallinnata oli ligikaudu 10% SKP-s, mis oli samas suurusjärgus Tartumaa osatähtsusega. Tartu maakonnast natuke madalam, kuid näiteks Tartu linnaga sarnases suurusjärgus (aastal 2005 suuremgi) on aastatel 2005, 2010 ja 2015 olnud ka Ida-Virumaa SKP osatähtsus riigi SKP-st. Väikseim oli SKP osatähtsus vaadeldud aastatel Hiiumaal (aastal 2005 0,5% ja aastatel 2010, 2015 0,4%).

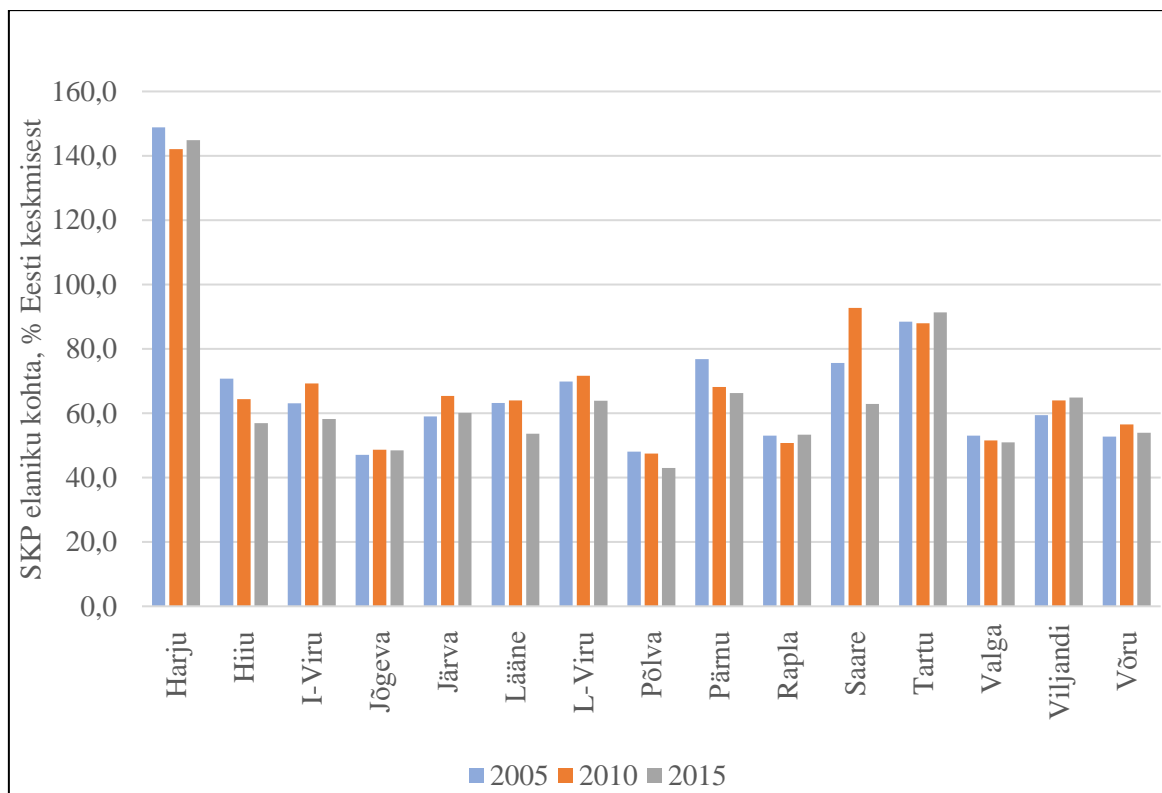
Joonis 10. Maakondade (sh Tallinna ja Tartu linna) SKP osatähtsus riigi SKP-st aastatel 2005, 2010 ja 2015, protsent (autori koostatud Statistikaameti 2018 andmete alusel)

Võrreldes aastate 2005 ja 2015 SKP-d elanike kohta Eesti maakondades, on näha, et nimetatud näitaja tõusis kõikides maakondades (joonis 11, vt ka lisa 3). Kõige suurema muutuse tegi see näitaja aastate 2005 ja 2015 võrdluses läbi Viljandimaal, kus näitaja kasvas 5113 euro võrra, mis on 103,59%. Üle 90%-line tõus oli kirjeldatud näitajal veel aastal 2015 võrreldes aastaga 2005 Tartu, Jõgeva ja Võru maakondades. Kõige väiksem oli tõus Hiiumaal (49,70%) ning Saare (54,89%) ja Lääne maakonnas (57,87%).

Joonis 11. SKP elaniku kohta aastal 2005 ja 2015, eurod (autori koostatud Statistikaameti 2018 andmete alusel)

Lisades võrdlusesse Eesti maakondade SKP-d elanike kohta protsendina Eesti keskmisest ja vaadeldes aastaid 2005, 2010 ja 2015 on näha, et Harjumaa ületas kõikide teiste maakondade sama näitajaid pea kahekordselt (joonis 12). Harjumaale järgnes Tartu maakond, kuid näiteks aastal 2010 oli Saaremaal vastav näitaja Tartu omast kõrgem (vastavalt 92,7% ja 88%). Samas tegi Saaremaa aastate 2010 ja 2015 võrdluses läbi suurima languse (29,8%), jäädes vaadeldava perioodi lõpuks siiski vaid Harju, Tartu, Pärnu, Viljandi ja Lääne-Viru maakondadest taha poole.

Joonis 12. SKP elaniku kohta, % Eesti keskmisest SKP-st elaniku kohta aastal 2005, 2010 ja 2015, eurod (autori koostatud Statistikaameti 2018 andmete alusel)

Vaadates erinevate maakondade SKP-de protsenti Eesti keskmisest SKP-st elaniku kohta, ei ole tõusud ja langused olnud aastate 2005, 2010 ja 2015 lõikes olnud sarnased. Näiteks kui Harju, Rapla, Tartu ja Viljandi maakondades järgnes aastal 2010 võrreldes aastaga 2005 langus ja aastaks 2015 oli vaadeldav näitaja taas tõusnud, siis kõikides teistes maakondades järgnes langus. Samas ei langenud aastal 2010 võrreldes aastaga 2005 SKP elaniku kohta protsendina Eesti keskmisest mitte kõikides Eesti maakondades – Ida-Virumaal, Jõgevamaal, Järvamaal, Lääne- ning Lääne-Virumaal, Saaremaal, Viljandimaal ja Võrumaal nende kahe aasta võrdluses SKP % Eesti keskmisest hoopis tõusis.

2.2.3. Rahvastik ja asustustihedus

Eesti rahvastik aastatel 2005–2015 langes 3,35% (tabel 4, vt ka lisa 4). Kui aastal 2005 oli rahvaarv Eestis kokku 1358850, siis aastaks 2015 vähenes rahvastik 45579 inimese võrra.

Kõikides maakondades, välja arvatud Harjumaa, rahvaarv vaadeldaval perioodil vähenes. Harjumaal kasvas rahvastik 6,46% (34871 inimese võrra).

Kõige rohkem vähenes rahvastik protsentuaalselt Järva maakonnas (15,04%, s.o 5331 inimese võrra), Jõgeva maakonnas (14,64%, s.o 5289 inimese võrra) ning Viljandi maakonnas (14,34%, s.o 4338 inimese võrra). Arvuliselt vähenes rahvaarv kõige rohkem aga Ida-Virumaal, kus aastal 2015 võrreldes aastaga 2005 elas 22493 inimest vähem, s.t rahvastik vähenes seal 13,22%.

Tabel 4. Rahvastik ja asustustihedus ning muutus aastatel 2005 ja 2015 Eesti maakondades (autori koostatud Statistikaameti 2018 andmete alusel)

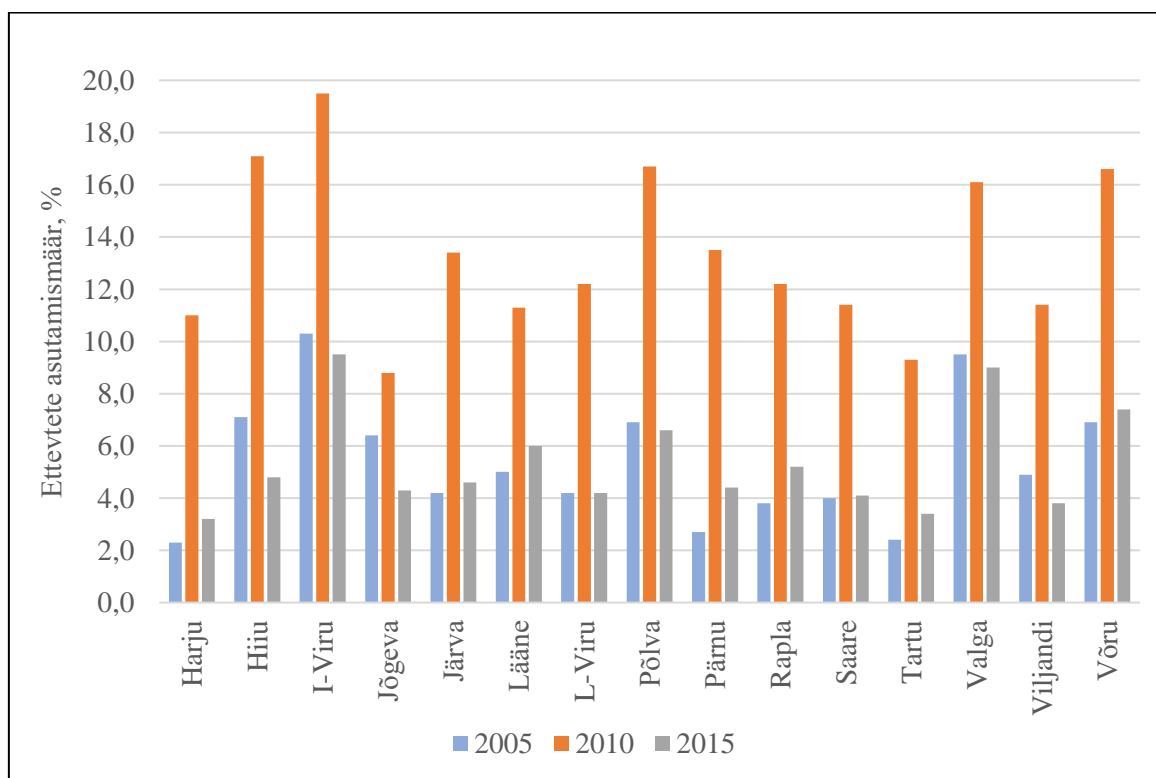
Haldusüksus	Rahvastik 2005	Rahvastik 2015	Muutus, %	Asustustihedus 2005, in/km ²	Asustustihedus 2015, in/km ²	Muutus, %
Harju	540730	575601	6,45	124,79	132,68	6,32
Hiiu	9370	8582	-8,41	9,16	8,31	-9,22
Ida-Viru	170090	147597	-13,22	50,56	44,22	-12,53
Jõgeva	36130	30841	-14,64	13,88	11,84	-14,66
Järva	35440	30109	-15,04	14,41	12,24	-15,03
Lääne	27230	24070	-11,60	11,43	9,97	-12,70
Lääne-Viru	67420	59039	-12,43	18,58	16,27	-12,45
Põlva	30450	27438	-9,89	14,07	12,68	-9,88
Pärnu	89320	82349	-7,80	18,58	17,12	-7,86
Rapla	37020	34436	-6,98	12,42	11,56	-6,99
Saare	33820	31706	-6,25	11,57	10,79	-6,74
Tartu	155590	151377	-2,71	51,99	50,56	-2,75
Valga	33850	29944	-11,54	16,56	14,66	-11,52
Viljandi	54880	47010	-14,34	16,04	13,74	-14,29
Võru	37510	33172	-11,56	16,27	14,39	-11,57
Eesti	1358850	1313271	-3,35	31,3	30,2	-3,5

Asustustiheduse moodustab elanike arvu ja pindala suhe ja see näitaja väljendab, mitu inimest elab vaadeldaval territooriumil pindalaühiku kohta. Statistikaameti andmetes on Eesti pindala asustustiheduse arvutamiseks ilma Peipsi järve Eestile kuuluva osa ja Võrtsjärve pindalata.

Asustustihedus aastal 2005 oli suurim Harjumaal (124,79 in/km² kohta) ning kõige väiksem Hiiumaal (9,16 in/km² kohta). Ka aastal 2015 oli kõige tihedamalt asustatud Harju maakond (132,68 in/km² kohta) ning kõige väiksema asustusega Hiiumaa (8,31 in/km² kohta).

2.2.4. Töötute osakaal

Eesti Töötukassa andmetel oli töötute osakaal tööjõulisest elanikkonnast aastal 2005 kõige väiksem Harju maakonnas (2,3%) ning kõige suurem Ida-Virumaal (10,3%) (joonis 13, vt ka lisa 5). Aastaks 2015 oli töötute osakaal kõikides Eesti maakondades suurem kui 2,4% - kõige väiksem osakaal oli ka siis Harjumaal (3,2%). Samas oli see näitaja aastal 2015 kõikides Eesti maakondades alla 10%, mis tähendab, et näiteks Ida-Virumaal oli töötute osakaal langenud, olles samas endiselt Eesti kõrgeim, kuid moodustades tööealisest rahvastikust 9,5%. Kõige väiksem osakaal oli aastal 2015 samuti endiselt Harjumaal, moodustades 3,2 % tööjõulisest elanikkonnast.

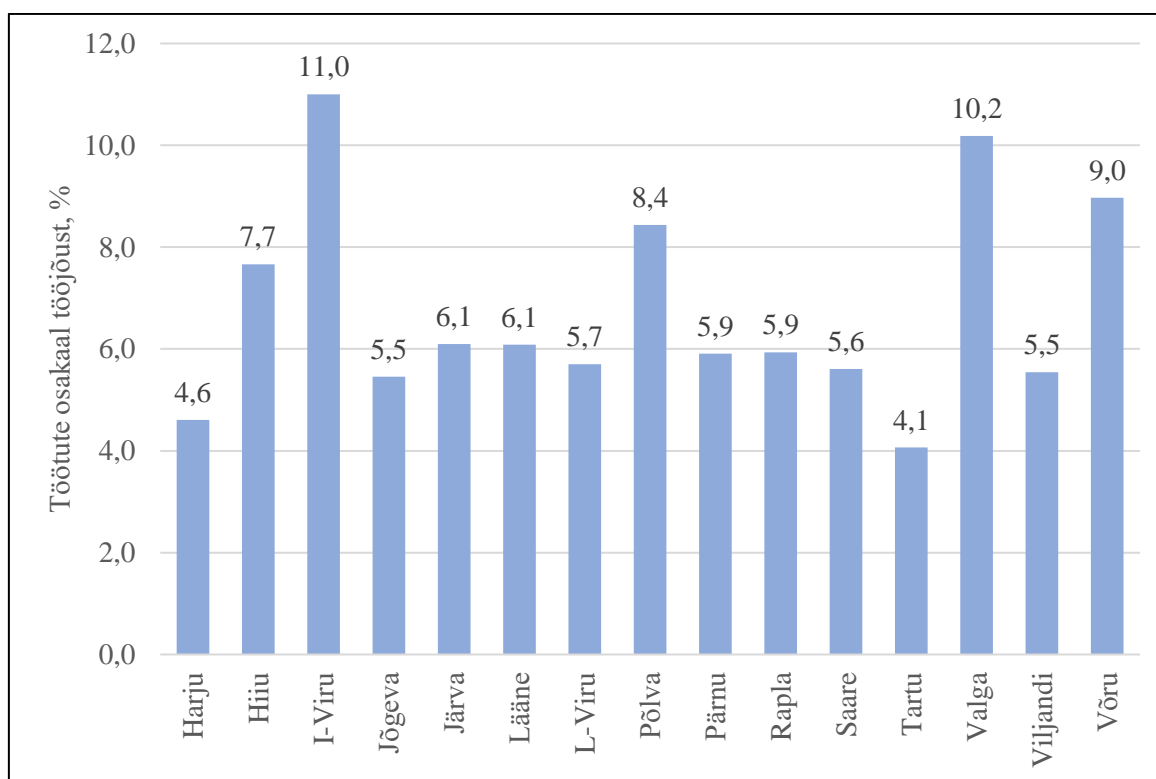

Joonis 13. Töötute osakaal tööjõust maakonniti aastatel 2005, 2010 ja 2015, protsent (autori koostatud Statistikaameti 2018 andmete alusel)

Vaadeldes aastaid 2005 ja 2015 toimusid muutused töötute osakaalus tööjõulisest elanikkonnast kõikides maakondades, kuid need ei olnud väga suured. Lisades vaadeldavate aastate hulka aga aasta 2010 kohta näitajad, olid muutused nii võrreldes sellele eelneva kui järgneva vaadeldava aastaga aga suured. Kõikides Eesti maakondades tõusis töötute osakaal

aastal 2010 võrreldes aastaga 2005 märgatavalt. Kõige enam Pärnu ja Hiiu maakondades, kus töötute osakaal suurenes vastavalt 10,8% ja 10%. Suurima töötute osakaaluga maakonnaks oligi nimetatud aastal Hiiumaa (17,1%). Kõige väiksem töötute osakaal oli aastal 2010 Jõgevamaal (8,8%). Aastaks 2015 langes töötute osakaal aga võrreldes aastaga 2010 sama järsult ning osades maakondades veel järsumaltki kui eelnevalt tõusis.

Keskmiselt oli töötute osakaal vaadeldaval perioodil kõige suurem Ida-Virumaal (11%), Valgamaal (10,2%) ja Võrumaal (9%) (joonis 14).

Joonis 14. Töötute osakaal töøjõust keskmiselt maakonniti aastatel 2005–2015, protsent (autori koostatud Statistikaameti 2018 andmete alusel)

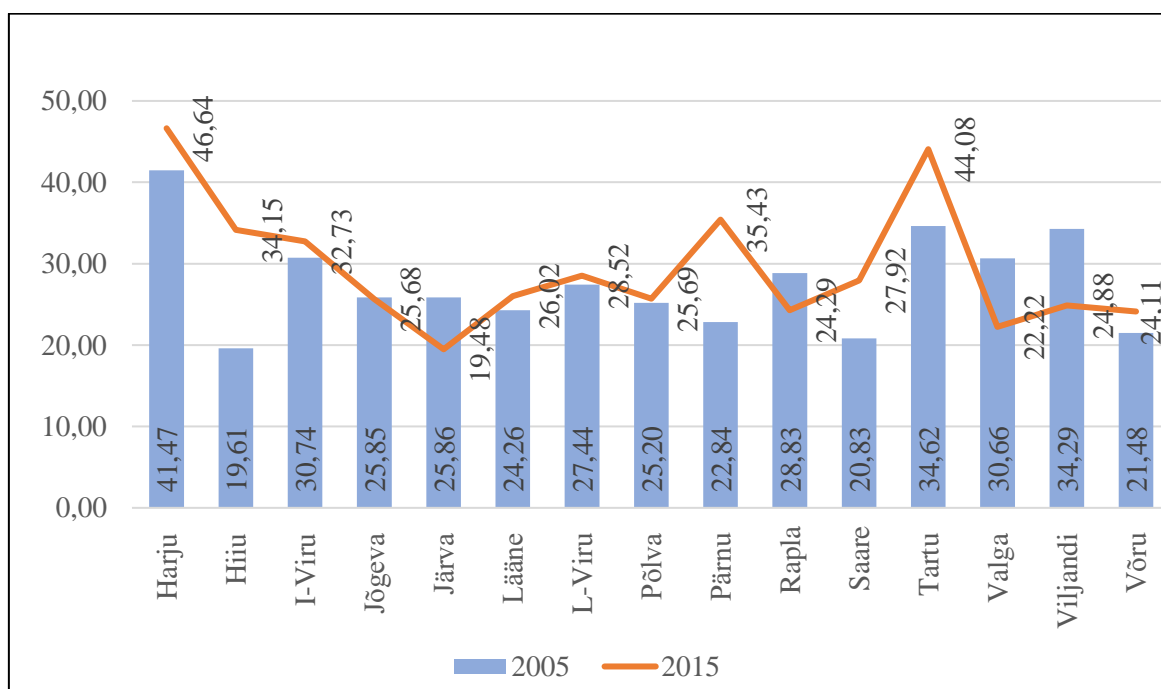
Eesti maakondadest väikseima keskmise töötute osakaaluga oli vaadeldaval perioodil Tartumaa (4,1%), kus nimetatud näitaja oli üle 2,5 korra väiksem näiteks Ida-Virumaa vastavast näitajast.

2.2.5. Tööjõu haridustase

Eesti Statistikaamet on esitanud andmed tööjõu kohta maakonna ja haridustaseme järgi. Töös on tööjõu haridustasemenä võrreldud Statistikaameti andmete hulgast kolmanda taseme hariduse (st kõrghariduse või sellega võrdsustatud hariduse ja keskerihariduse peale keskhariduse omandamist) osakaalu kogu haridusest maakonniti. Kuna Eesti Statistikaamet on välja toonud nii kogu hariduse kui kolmanda taseme hariduse, on osakaalu protsent leitud autori arvutusena (lisa 6).

Eestis on jälgitav trend, et haridustee pikeneb ja j rjekindalt suureneb kolmanda taseme haridusega elanikkonna osakaal. Kui näiteks aastal 2005 oli t  j ust 34,4% (230 500 inimest) selle haridusega, siis aastal 2015 oli neid 39,5% (ligikaudu 275 900 inimest) (Statistikaamet 2018).

Kolmanda taseme haridust omava t  j u osakaal oli aastal 2005 kõige suurem Harjumaal (41,47%), järgnes Tartumaa (34,62%) ja Valgamaa (30,66%). Kõige väiksem oli vastav osakaal Hiiumaal, moodustades 19,61% (joonis 15).

Joonis 15. Kolmanda taseme haridusega t  j u osakaal kogu haridusega t  j ust maakonniti aastatel 2005 ja 2015, protsent (autori koostatud Statistikaameti 2018 andmete alusel)

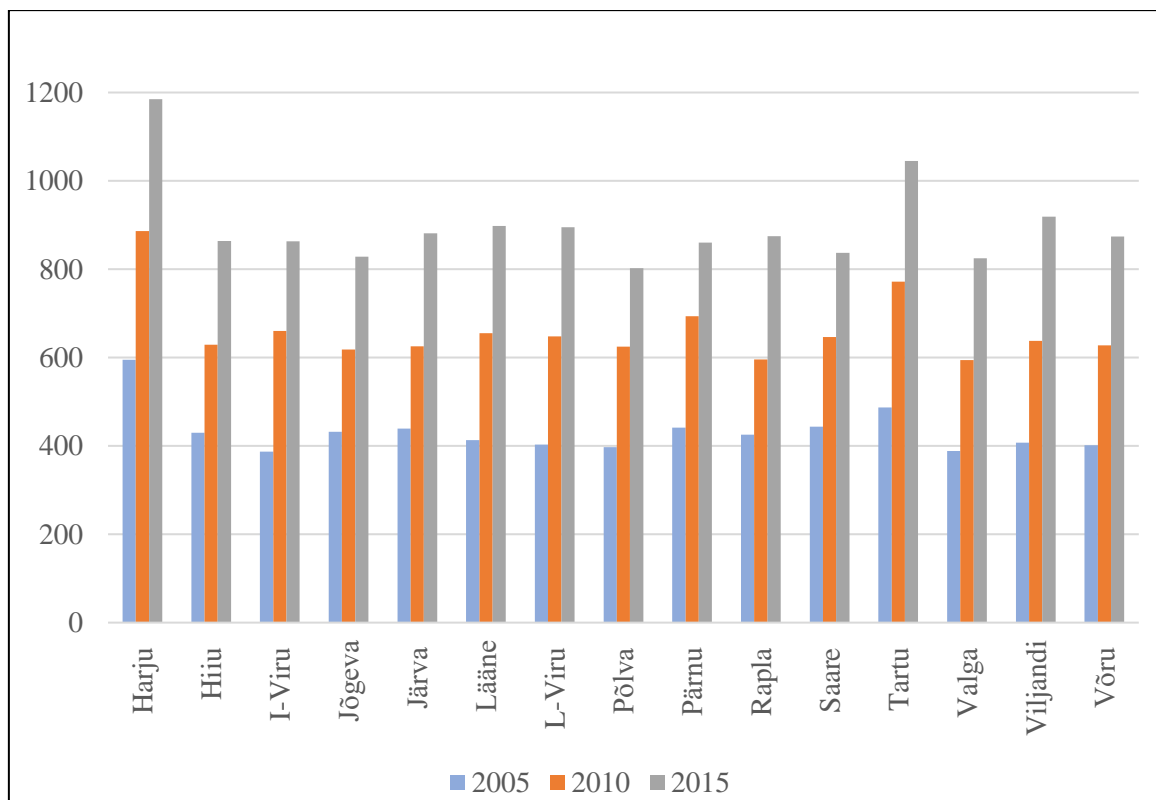
Ka aastal 2015 oli kolmanda taseme haridusega töäjõudu kõige enam Harjumaal (46,64%) ning Tartumaal (44,08%). Kõige vähem kolmanda taseme haridusega töäjõudu oli aastal 2015 Järvamaal, kus vastav osakaal langes 19,48%-le.

Huvipakkuv on, et kui võrrelda maakondade lõikes kolmanda tasemega töäjõu arve (vt lisa 6), siis pooltes maakondades on vaadeldud perioodi jooksul sellise haridusega töäjõud kahanenud. Nendeks maakondadeks on Ida-Viru, Järva, Lääne, Lääne-Viru, Põlva, Rapla, Viljandi ja Valga maakonnad. Arvestades, et rahvastiku üldine haridustase on tõusnud, siis tähendab see, et need maakonnad kaotavad väljarände tõttu oma enam haritud töäjõudu, seega on väga problemaatiline, et nende inimkapitali olukord halveneb.

2.2.6. Keskmine brutopalk

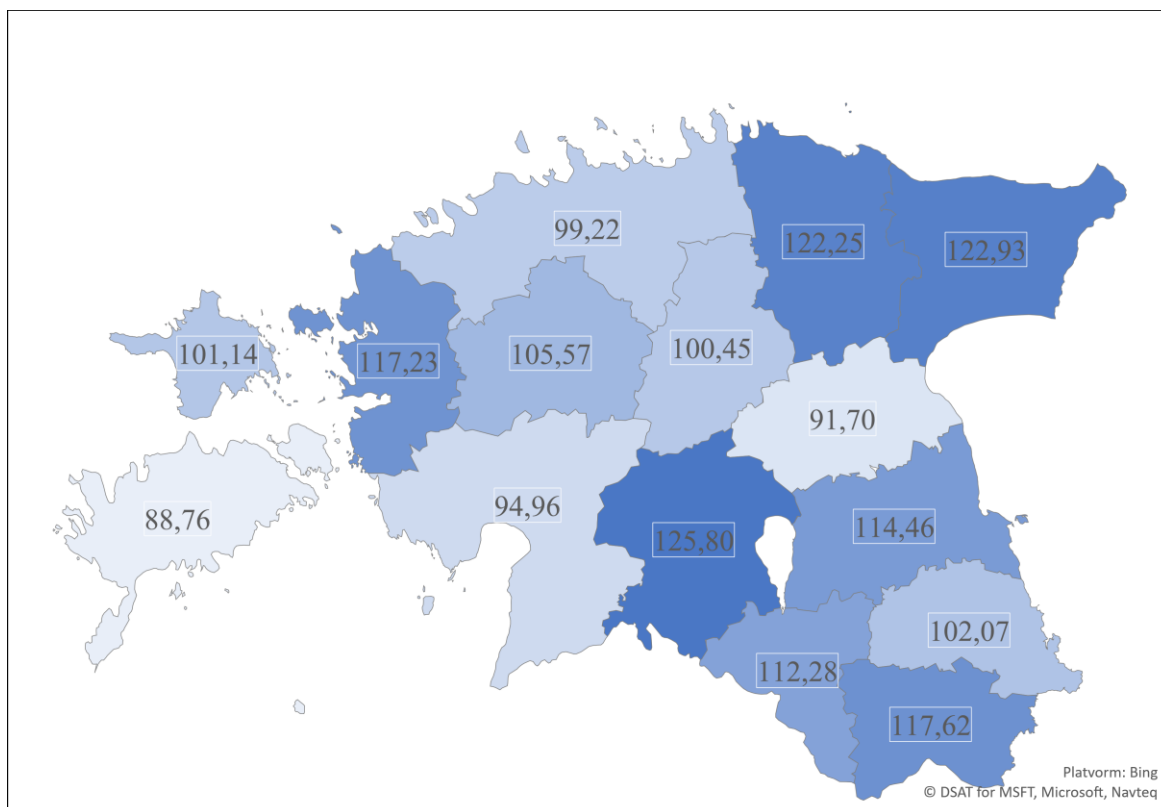
Eesti Statistikaameti andmetel oli keskmine brutopalk Eesti maakondades aastal 2005 vahemikus 387–595 eurot, madalaim Ida-Virumaal, kõrgeim Harjumaal (joonis 16). Aastani 2008 tõusis keskmine brutopalk kõikides Eesti maakondades ning aastal 2009 langes (lisa 7). Aastal 2010 toimus enamikus maakondades taas väikene tõus, kuid Põlva, Rapla, Saare, Viljandi ja Võru maakonnas palk langes hoopis mõnevõrra. Aastast 2011 langes eelneva aastaga võrreldes keskmine brutopalk Pärnumaal ning kõikidel järgnevatel aastatel kuni aastani 2015 toimus tõus, välja arvatud Hiiumaal, kus aastal 2015 keskmine brutopalk eelneva aastaga võrreldes hoopis langes.

Kuigi eelnevast lõigust selgub, et keskmine brutopalk perioodi 2005-2015 kestel mõnel aastal tõusis, teisel jällegi langes, nähtub jooniselt 16, et aastate 2005, 2010 ja 2015 võrdluses see kokkuvõtlikult siiski kõikides maakondades märgatavalt tõusis. Kui aastal 2005 oli keskmine brutopalk üle 500 euro kuus vaid Harjumaal, siis aastaks 2010 oli see summa ületatud ka kõikides teistes maakondades. Aastal 2015 oli keskmine brutopalk kõikides maakondades üle 800 euro kuus ning Harjumaal ja Tartus ületas ka 1000 euro piiri.

Joonis 16. Keskmine brutopalk Eesti maakondades aastatel 2005, 2010 ja 2015, eurod (autori koostatud Statistikaameti 2018 andmete alusel)

Võrreldes aastaid 2005 ja 2015, toimus kõige suurem muutus Viljandi maakonna keskmises brutopalgas, mis tõusis vahepealsete aastate jooksul kokku 125,80% (joonis 17). Üle 120% keskmise brutopalga tõus oli samade aastate võrdluses veel Ida- ja Lääne-Virumaal. Ida-Virumaal toimunud muutus on eriti huvipakkuv, sest aastal 2005 oli keskmine kuupalk seal kõige madalam, samas aastal 2015 ületas see mitmeid teisi maakondi, mis olid aastal 2005 paremas olukorras.

Joonis 17. Keskmise brutopalka muutus aastal 2015 võrreldes aastaga 2005, protsent (autori koostatud Statistikaameti 2018 andmete alusel)

Kõige väiksem muutus oli Saare maakonnas, kus keskmine brutopalk aastal 2015 oli 88,76% suurem võrreldes aasta 2005 brutopalgaga. Alla 100% jäi nimetatud aastate võrdluses muutus palgas veel Jõgeva, Pärnu ning Harju maakondades.

2.3. Regressioonanalüüsi tulemused

Mitmene regressioonanalüüs viidi läbi arvutiprogrammiga Excel. Analüüsis olid kõik Eesti maakonnad (n=15) 11-aastasel perioodil 2005–2015 ehk kokku 165 vaatlust ning vaadeldi, kuidas ettevõtete asutamisaktiivsust mõjutasid SKP elaniku kohta, asutustihedus, töötus, elanikkonna haridustase ning keskmine brutopalk.

Determinatsioonikordaja näiteas, et regressioonimudel is kirjeldasid need sotsiaalmajanduslikud ja rahvastikud faktorid 79% ettevõtete asutamismäär a varieeruvusest maakondades sel perioodil (tabel 5).

Tabel 5. Mitmese regressioonanalüüsi tulemused (autori koostatud Eesti Statistikaameti 2018 ja Eesti Töötukassa 2018 andmetel)

Regressiooni statistikud	
Korrelatsioonikordaja R	0,89
Determinatsioonikordaja R ²	0,79
Determinatsioonikordaja R ² nihutamata hinnang	0,79
Standardhälve	1,14
Vaatluste arv	165

Regressioonanalüüsi tulemuste dispersioonanalüüs					
	Vabadusastmete arv	Hälvete ruutude summa	Keskruut	F-statistik	Mudeli olulisuse tõenäosus (p)
Regressioonisirge	5	796,60	159,32	122,95	0,000
Prognosijäägid	159	206,04	1,30		
Kokku	164	1002,64			

Regressioonivõrrandi kordajate analüüs						
	Parameetri hinnang	Hinnangu standardviga	t-statistik	Olulisuse tõenäosus p	Alumine usalduspiir (95%)	Ülemine usalduspiir (95%)
Vabaliige	-1,510	0,548	-2,756	0,007	-2,592	-0,428
SKP elaniku kohta	0,000	0,000	3,942	0,000	0,000	0,001
Asustustihedus, elanikku km ² kohta	0,006	0,007	0,900	0,370	-0,008	0,020
Töötute osakaal tööjõust, %	-0,104	0,025	-4,126	0,000	-0,153	-0,054
Haridustase (kolmanda taseme hariduse osakaal koguharidusest)	0,030	0,018	1,636	0,104	-0,006	0,066
Keskmine brutopalk	0,005	0,001	4,807	0,000	0,003	0,008

Mitmese regressioonanalüüsi tulemustest selgub, et kui olulisusnivoo on 0,05, omab vaadeldavatest viiest tegurist kolm ettevõtete loomismäär ale maakondades statistiliselt olulist mõju. Teguri SKP elaniku kohta puhul oli regressioonimudel is koefitsendi märk positiivne ehk sellel oli positiivne mõju ettevõtete asutamismäär ale. Töötuse puhul oli seos statistiliselt oluline, aga negatiivne ($p=0,000$) ehk töötuse suurenemine maakonnas

prognoosis ettevõtete väiksemat asutamismäära. Keskmise brutopalga muutusel oli positiivne seos asutamismääraga ($p=0,000$) ehk brutopalga tõus prognoosis ettevõtete loomiste arvu tõusu. Maakonna asustustiheduse ning kolmanda tasemega tööealise elanikkonna osakaalu puhul oli mudelis regressioonikoefitsient positiivse märgiga, aga kummagi faktori mõju ettevõtete asutamismäärale polnud mudelis statistiliselt oluline – asustustiheduse puhul $p=0,37$, haridustasemel $p=0,10$.

2.4. Järeldused

Mitmed varasemad uuringud (näiteks Reynolds jt 1994, Shane 2003) on näidanud rahvaarvu suurenemise positiivset mõju ettevõtlusele. Käesolevas analüüsis kasutati asustustihedust piirkonna demograafilise arengu näitajana. Töös püstitatud hüpotees, et ettevõtete loomiste arv suureneb rahvaarvu suurenedes, ei leidnud aga kinnitust. Tulemus on sarnane Põder (2017a) KOV-de tasandil tehtud analüüsile. Kui aastatel 2005–2015 vähenes rahvaarv kogu Eestis ja ka kõikides maakondades, välja arvatud Harjumaa, siis uusi ettevõtteid loodi näiteks aastal 2015 64,92% enam võrreldes aastaga 2005. Teoreetilise kirjanduse põhjal arvatust vastupidise tulemuse saamise üheks põhjuseks võib olla asjaolu, et ettevõtlusega alustamist soodustatakse Eestis riiklikul tasandil läbi erinevate toetuste ning äriühingu asutamine on muutunud väga lihtsaks ja kiireks. Võimalus asutada osaühing sissemakset tegemata ei eelda ettevõtlusega tegutsema hakkamisel ka algkapitali, rahaliste vahendite (välja arvatud riigilõivu tasumiseks) olemasolu.

Samas võib hüpoteesi mittetäitumise põhjuseks olla lisaks ka see, et rahvastiku ja sellest tulenevalt ka asustustiheduse vähenedes Eesti maakondades (välja arvatud Harjumaa) väheneb küll kohalik turg ja sealt ka sissetulekute saamise võimalused, kuid nende arengute taustal peavad kohalikud elanikud elamiseks vajalike rahaliste vahendite saamiseks leidma alternatiive ning looma just väikeseid ettevõtteid, mis mitmete tegevusharude puhul ei vaja ka kohaliku turu olemasolu (näiteks e-kaubandus).

Töötuse määra kohta töös püstitatud hüpoteesi kohaselt on sellel oluline seos ettevõtete sündide arvuga ning mitmese regressioonanalüüsi tulemuste kohaselt see nii ka on – seos on negatiivne ning statistiliselt oluline, viidates asjaolule, et töötute osakaalu tõustes tööjõust

ettevõtete loomisaktiivsus vähenes. Seega ei leidnud kinnitust näiteks Armingtoni ja Acsi (2002) uuringu tulemusena leitud positiivne, kuid statistiliselt ebaoluline seos töötuse määra ja uute ettevõtete loomise vahel. Põhjuseks võib siin välja tuua, et töötuse tõus maakonnas näitab keerulist majanduslikku olukorda, mis ei soosi uute ettevõtete loomist. Kõrge töötuse määr tähendab, et suurel osal elanikkonnast puuduvad sissetulekud, seega turusituatsioon pole paljude toodete ja teenuste pakkumiseks eriti soodne. Eestis kehtiv võimalus luua uut ettevõtet sissemaksuta võimaldab ettevõtlusega tegutseda palju enamatel, seal hulgas ka majanduslikult kehvemal järjel olevatel inimestel ning paljud loovad ettevõtte oma põhitöö kõrvalt. Samas ei kaasne ettevõtte asutamisega kohustus vormistada tööle inimesi ja väga paljud ettevõtted seda ei teegi ning töötute hulka uute ettevõtete loomine sellest tulenevalt ei vähenda. Oma osa võib olla ka sellel, et kui töötuks jäävad inimesed, kellel on olnud arvestatav ning esmaseid vajadusi kattev sissetulek, saavad nad Eesti Töötukassa vahendusel riigilt piisavalt hüvitist, et tegeleda uue palgatöö otsimisega või olla äraootaval seisukohal kuni rahaliste vahendite ära jäämiseni ning uusi ettevõtteid looma ei kiirustata.

Elanike kõrgema haridustaseme ning ettevõtete loomisaktiivsuse positiivse seose kohta püstitatud hüpotees kinnitust ei leidnud, sest regressioonanalüüsis kolmanda taseme haridusega rahvastiku osakaal ei mõjutanud oluliselt ettevõtete loomist. Kui nii mõnelgi palgalisel töökohal töötamiseks on ühe tingimusena esitatud kindlad nõuded töötaja haridustasemele, siis ettevõtte võib luua iga üks. Samuti võib üheks põhjuseks olla maakondades sees toimuvad trendid, sh näiteks kolmanda taseme haridusega rahvastiku vähenemine osades maakondades ja juurdekasv teistes, samas kui ettevõtete loomisaktiivsus kasvas kõikides maakondades.

Sissetulekute suurenemise ja ettevõtete loomise vaheline seos on oodatav ning selle kohta püstitatud hüpotees leidis analüüsi tulemusena kinnitust, tõestades et keskmise brutopalgas kasv avaldab ettevõtete asutamistele positiivset ja olulist mõju ($p=0,000$). See tulemus langeb kokku näiteks Reynoldsi jt (1994) uuringu tulemustega. Mida rohkem on inimestel rahalisi vahendeid, seda rohkem on neil võimalik tarbida. Nõudlus toodete ja teenuste järele kasvab ning inimesed kasutavad selles ära võimalust ettevõtjatena inimestele soovitud hüvesid pakkuda ja seeläbi kasumit teenida. Teisest küljest tähendavad kasvavad sissetulekud ka paremaid võimalusi ettevõtlusega alustamiseks kapitali kogumiseks.

Hüpotees SKP kasvu positiivse mõju kohta ettevõtete asutamistele leidis analüüsi tulemusena kinnitust olles positiivne – SKP kasv elaniku kohta prognoosis ka suuremat

ettevõtet asutamiste aktiivsust. Põhjusena võivad siin mängida rolli sissetulekute puhul mainitud nõudlus ja pakkumine, sest SKP kasv näitab majanduskasvu, mis loob soodsad tingimused ettevõtluseks ning uute toodete ja teenuste pakkumiseks.

Kuigi teoreetilistele allikatele tuginedes võiks arvata, et püstitatud hüpoteesidest kõik leiavad kinnitust ning omavad ettevõtete loomisega olulist seost, see nii ei ole. Käesoleva analüüsi tulemuste põhjal saab järeldada, et Eesti maakondades on uute ettevõtete asutamisaktiivsust vaadeldud perioodil kõige enam mõjutanud üldine makromajanduslik kasvutempo ja sissetulekute kasv ning nende soodne areng soodustab ka ettevõtlust. Ootuspärasest on vastupidine negatiivne mõju on töötusel, mille tõustes ettevõtluskeskkond muutub uute ettevõtete jaoks ebasoodsamaks.

KOKKUVÕTE

Ettevõtlus mängib olulist rolli riigi majanduse arengus. Mida ettevõtlikumad ja edukamad on inimesed, seda enam aitavad nad kaasa majanduskasvule ja iga elaniku heaolu tõusule. Uute ettevõtete loomine on Eestis kiire, lihtne ning ka soodne ja äriühinguid asutatakse aasta-aastalt rohkem, kuid siiski soovitakse näiteks poliitilisel tasandil, et ettevõtteid loodaks veelgi rohkem, et nendes leiaks tööalast rakendust suurem hulk inimesi.

Magistritöö eesmärk oli välja selgitada demograafiliste ja sotsiaalmajanduslike tegurite mõju ettevõtete asutamistele Eesti maakondades perioodil 2005–2015. Sotsiaalmajanduslikud ja demograafilised näitajad, mille seost ettevõtlusega vaadeldakse, on rahvastikutihedus, SKP elaniku kohta, palk, töötus ning haridustase maakonnas.

Töös kasutatavad andmed on pärit Eesti Statistikaameti ja Eesti Töötukassa andmebaasist. Ettevõtete loomise ning ettevõtluskeskkonda iseloomustavate tegurite vaheliste seoste uurimiseks kasutatakse mitmest regressioonanalüüsi,

Töö koosneb kahest peatükist ja lisadest. Töö teoreetilises osas annab autor ülevaate ettevõtluse ja ettevõtja mõistest, ettevõtluskeskkonnast ning ettevõtete loomist mõjutavatest demograafilistest ja sotsiaalmajanduslikest teguritest, toetudes erinevatele kirjandusallikatele. Ettevõtlusaktiivsust mõjutab ettevõtluskeskkond kõigi selles sisalduvate teguritega. Erinevate uuringute tulemused ettevõtluskeskkonna tegurite konkreetse mõju kohta on olnud erinevad, andes nii mõnelgi juhul vastupidiseid tulemusi ja näidates, et uurimisteema on jätkuvalt aktuaalne. Kindel on see, et ettevõtluskeskkond ning võimalused ettevõtlusega tegelemiseks, sealhulgas ettevõtete loomiseks on nii ajas kui piirkonniti erinevad.

Töö teine osa sisaldab ülevaadet meetodikast, analüüsis kasutatud andmete kirjeldusest ning regressioonanalüüsi tulemustest. Ettevõtete asutamiste arv suurenes vaadeldud perioodil oluliselt, kuid jätkuvalt oli uute ettevõtete asutamiste aktiivsus suurim Tallinnas. Samal perioodil kõikides maakondades, välja arvatud Harjumaal, rahvastik jätkuvalt vähenes. Keskmine brutopalk ja SKP elaniku kohta kasvas vaadeldud perioodil oluliselt kõikides

maakondades, kuid regionaalse arengu ebaühtlust näitas jätkuvalt suur erinevus Tallinnaga. Vaadeldud perioodi sisse jäi majanduskriis, mille ajal töötus kasvas oluliselt. Kuigi viimastel aastatel töötus vähenes, oli maakondades töötus aastal 2015 oluliselt kõrgem kui näiteks aastal 2005. Kolmanda taseme haridusega elanikkonna osakaal suurenes, kuid oli maakondade lõikes väga ebaühtlane. Kõrgema haridusega elanikkonna osakaal oli suurim Harjumaal ja Tartumaal, kus see on järjekindlalt kasvanud. Samas mitmes maakonnas vaadeldud perioodil kõrgharidusega elanikkonna osakaal hoopis vähenes.

Regressioonanalüüsis oli sõltuvaks muutujaks uute ettevõtete sündide arv 1000 tööealise elaniku kohta maakonnas. Analüüsi tulemused näitavad, et sõltumatute muutujatena kasutatud asustustihedusel, töötuse määral, elanike haridustasemel, palgal ja maakonna SKP-l oli oluline mõju ettevõtete asutamismäära prognoosimisele. Töö eesmärgi täitmiseks püstitati analüüsiks viis hüpoteesi, millest kinnitust leidsid kolm: SKP kasv prognoosis ettevõtlusaktiivsuse kasvu, brutopalgas kasvul oli oluline positiivne mõju ettevõtete asutamismääradele ning töötute osakaalu kasvul on oluline negatiivne mõju uute ettevõtete asutamistele. Asustustiheduse ja haridustaseme puhul statistiliselt olulist mõju ei tuvastatud.

Analüüsi tulemusel saab järeldada, et Eesti maakondades on uute ettevõtete asutamisaktiivsust vaadeldud perioodil ja vaadeldud keskkondlikest näitajatest kõige enam mõjutanud üldine makromajandlik kasv ja sissetulekute kasv, mis soodustas uute ettevõtete asutamisi, ning tööhõives toimunud muutused, mille puhul töötute osakaalu kasvul muutus ettevõtluskeskkond uute ettevõtete jaoks ebasoodsamaks.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. **Ahmad, N., Hoffmann, A.** (2008). A Framework for Addressing and Measuring Entrepreneurship. OECD Statistics Working Paper. [veebileht] [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&code=std/doc\(2008\)2](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&code=std/doc(2008)2) (18.03.2018).
2. **Ahmad, N., Seymour, R.** (2008). Defining Entrepreneurial Activity: Definitions Supporting Frameworks for Data Collection. OECD Statistics Working Paper Series. [veebileht] [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&code=std/doc\(2008\)1](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&code=std/doc(2008)1) (18.03.2018).
3. **Alas, R. (2008).** Juhtimise alused. Viies, täiendatud trükk. Tallinn: Külim. 240 lk.
4. **Armington, C., Acs, Z.** (2002). The Determinants of Regional Variation in New Firm Formation. – *Regional Studies*. Vol. 36, No. (1), pp. 33–45.
5. **Capelleras, J.-L., Contín-Pilart, I., Larraza-Kintana, M., Martin-Sanchez, V.** (2015). Entrepreneurial Growth Aspirations and Population Density: A Human Capital Approach. [veebileht] https://editorialexpress.com/cgi-bin/conference/download.cgi?db_name=SAEe2014&paper_id=508 (23. 03. 2018).
6. **Carroll, R. G., Hannan, M. T.** (2000). The Demography of Corporations and Industries. New Jersey: Princeton University Press. 490 lk.
7. Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014–2020. (2013). Tallinn: Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium. [veebileht] <http://kasvustrateegia.mkm.ee/> (12.11.2017).
8. ER062: Sündinud ettevõtted töötajate arvu, tegevusala (EMTAK 2008) ja maakonna järgi. (andmed uuendatud 30.06.2017). Eesti Statistikaameti andmebaas. <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=ER062> (23.01.2018).
9. **Fayolle, A. (2007).** Entrepreneurship and New Value Creation: The Dynamic of the Entrepreneurial Process. Cambridge: Cambridge University Press. 262 lk.
10. **Fortunato, M., W., P.** (2014). Supporting rural entrepreneurship: A review of conceptual developments from research to practice. – *Community Development*. Vol. 84, No. (4), pp 387–408.
11. **Fritsch, M.** (2008). How does new business formation affect regional development? Introduction to the special issue. – *Small Business Economics*. Vol. 30, No. (1), pp 1–14.

12. **Fritsch, M.** (2011). The effect of new business formation on regional development: empirical evidence, interpretation and avenues for further research. Jena Economic Research Papers. [veebileht] http://pubdb.wiwi.uni-jena.de/pdf/wp_2011_006.pdf (10.12.2017).
13. **Fritsch, M., Weyh, A.** (2006). How Large are the Direct Employment Effects of New Businesses? An Empirical Investigation for West Germany. – *Small Business Economics*. Vol 27, No. 2–3, pp. 245–260.
14. **Ghavidel, S., Farjadi, G., Mohammadpour, A.** (2011). The relationship between entrepreneurship and unemployment in developed and developing countries. – *International Conference On Applied Economics*. pp. 187–192
15. Globaalne ettevõtlusmonitooring 2012. Eesti raport. Eesti Arengufond. (2013). 80 lk. [veebileht] <http://www.arengufond.ee/upload/Editor/Publikatsioonid/Arengufond%20GEM%20uuringu%20raport.pdf> (12.04.2018)
16. **Gnyawali, D. R., Fogel, D. S.** (1994). Environments for entrepreneurship development: key dimensions and research implications. – *Entrepreneurship, Theory and Practice*. Vol. 18, No. (4), pp 43–62.
17. **Kallam, H., Kolbre, E., Lend, E., Möller, L., Reinhold, V., Simson, A.–L., Uustalu, A., Venesaar, U.** (2003). Ärikorralduse põhiteadmised. Tallinn: Külim. 215 lk.
18. **Kirsipuu, M.** (2013). Family and Non-Family Business Differences in Estonia. – *Estonian Discussions on Economic Policy*. Vol. 21, No. (2). pp 58–73. [veebileht] <http://ojs.utlib.ee/index.php/TPEP/article/view/1234/1192> (07.04.2018).
19. **Klapper, L., Amit, R., Guillén, M. F.** (2010). Entrepreneurship and Firm Formation across Countries. Chicago: International Differences in Entrepreneurship. Lerner, J.; Scholar, A. [veebileht] <http://www.nber.org/chapters/c8220> (18.03.2018).
20. Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. (2013). – *Tegevuskava „Ettevõtlus 2020“*. *Ettevõtlikkuse taaselavdamine Euroopas*. EUR-Lex [veebileht] <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/et/TXT/?uri=CELEX:52012DC0795> (12.11.2017)
21. Käibemaksuseadus. (vastu võetud 10.12.2003, viimati jõustunud 01.01.2018). – *Riigi Teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/128112017018> (07.03.2018)
22. **Lagerspetz, M.** (2017). Ühiskonna uurimise meetodid: Sissejuhatus ja väljajuhatus. Tallinn: TLÜ Kirjastus. 328 lk.
23. Laidre, A., Reiljan, A., Golberg, I., Lukason, O. (2004). Ettevõtete loomine ja äriplaan: rakendused tarkvaraga iPlanner. Tartu: AS Võru Täht. 150 lk.

24. **Lucas, R. E.** (1988). On the Mechanics of Economic Development. – *Journal of Monetary Economics*. Vol. 22, pp. 2–42. <https://www.parisschoolofeconomics.eu/docs/darcillon-thibault/lucasmechanicseconomicgrowth.pdf> (02.05.2018).
25. **Miettinen, A., Teder, J.** (2006). Ettevõtlus I. Ettevõtlusest, ettevõtjatest ja ettevõtluspoliitikast. Tallinn: Külim. 216 lk.
26. Mõisted. (30.06.2017). Eesti Statistikaameti andmebaas. http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Majandus/10Majandusuksused/03Ettevõtluse_demograafia/ER_34.htm (04.02.2018)
27. PA5321: Keskmine bruto- ja netokuupalk maakonna järgi. (andmed uuendatud 01.03.2018). Eesti Statistikaameti andmebaas. <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=PA5321> (14.03.2018)
28. **Pramann Salu, M.** (2005). Ettevõtluse alused. Tallinn: Kirjastus Ilo. 151 lk.
29. **Põder, A.** (2017a). The socio-economic determinants of entrepreneurship in Estonian rural municipalities. Doktoritöö. Eesti Maaülikool. Tartu. 200 lk.
30. **Põder, A.** (2017b). Rahvaarvu muutused ning ettevõtete sündid ja surmad Eesti omavalitsustes aastatel 2005–2014. Leesment, M., Viira, A-H., Saar, K. (Toim.). – *Majanduse ja tööturu trendid*. Tallinn: Eesti Statistikaamet, lk. 156–182.
31. RAA0050: Sisemajanduse koguprodukt maakonna järgi (ESA 010). (andmed uuendatud 14.12.2017). Eesti Statistikaameti andmebaas. <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=RAA0050> (23.01.2018)
32. **Reiljan, A.** (2004). Ettevõtte: teooria ja rakendused. Tartu: Tartu Ülikool. 205 lk.
33. **Reynolds, P., Storey, D., Westhead, P.** (1994). Cross-national Comparisons of the Variation in New Firm Formation Rates. – *Regional Studies*. Vol. 28, No. (4), pp 443– 56.
34. RV0291: Rahvaarv, pindala ja asustustihedus haldusüksuse või asustusüksuse järgi, 1. jaanuar. (andmed uuendatud 08.05.2017). Eesti Statistikaameti andmebaas. <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=RV0291> (23.01.2018).
35. **Săvoiu, G.** (2014) Enterprise, Entrepreneur and Entrepreneurship – *The Main Semantic Chain in Contemporary Economics*. [veebileht] http://oaji.net/articles/2014/941_1403074429.pdf (04.04.2018).
36. **Schumpeter, J. A.** (1934). The Theory of Economic Development. Cambridge: Harvard University Press. 255 lk.
37. **Shane, S.** (2003). A General Theory of Entrepreneurship: The Individual-opportunity Nexus. Cheltenham: Edward Elgar. 352 lk.
38. **Siimon, A.; Kaseorg, M.** (2008). Ettevõtlusaktiivsus ja selle arendamise võimalused Eestis. – *Eesti majanduspoliitilised väitlused. Artiklid (CD-ROM). XVI: XVI rahvusvaheline majanduspoliitika teaduskonverents "Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2008"; Tartu-Värskas; 26.–28. juuni 2008*. Mattimar OÜ. lk 219–235.

39. Siseministeerium (2013) Eesti regionaalarengu strateegia 2014–2020.
https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/eesti_regionaalarengu_strategia_2014-2020.pdf (24.04.2018)
40. **Sternberg, R.** (2011). Regional Determinants of Entrepreneurial Activities – Theories and Empirical Evidence. Handbook of Research on Entrepreneurship and Regional Development National and Regional Perspectives, pp 33–57.
41. **Šutova, S.** (2008). Ettevõtluse demograafia (teemaleht). [veebileht]
https://www.stat.ee/valjaanne-2008_ettevotluse-demograafia (22.03.2018).
42. **Toma, S.-G., Grigore, A.-M., Marinescu, P.** (2014). Economic Development and Entrepreneurship. – *Procedia Economics and Finance*. Vol. 8, pp. 436–443. [veebileht]
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567114001117> (11.12.2017).
43. TT123: Tööjõud maakonna ja haridustaseme järgi. (andmed uuendatud 21.02.2018). Eesti Statistikaameti andmebaas.
<http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=TT123> (14.03.2018)
44. Tulumaksuseadus. (vastu võetud 15.12.1999, viimati jõustunud 01.02.2018). – *Riigi Teataja*
<https://www.riigiteataja.ee/akt/122012018010> (18.03.2018)
45. Töötukassa (2018) Registreeritud töötud kohalikes omavalitsustes. (andmed uuendatud 12.02.2018). [veebileht] <https://www.tootukassa.ee/content/tootukassast/tootud-kohalikes-omavalitsustes> (14.03.2018)
46. **Vainu, J.** (2006). Ökonomeetria: lihtsad mudelid. Tallinn: Külim. 174 lk.
47. **Venesaar, U.** (2003). Töökohtade loomine ja kaotamine Eesti ettevõtetes. – *Ettevõttemajandus Eestis ja Euroopa Liit*. Pärnu: Mattimar, lk 236–243.
48. **Venesaar, U., Mets, T., Paes, K., Elenurm, T., Masso, J., Küttim, M., & Konsa, P.** (2013). Globaalne ettevõtlusmonitooring 2013. Eesti raport. Tallinn: Eesti Arengufond
http://www.arengufond.ee/wp-content/uploads/2014/11/GEM_2013_raport.pdf (22.03.2018).
49. **Worthington, I., Britton, C.** (2006). The Business Environment. Fifth Edition. United Kingdom: Prentice Hall. 527 lk.
50. Äriseadustik. (vastu võetud 15.02.1995, viimati jõustunud 15.01.2018). – *Riigi Teataja*
<https://www.riigiteataja.ee/akt/117112017022> (05.11.2017).

LISAD

Lisa 1. Ettevõtete loomiste arv Eesti maakondades aastatel 2005-2015

Maakond	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Harju	3989	4932	4488	3982	3878	4638	5463	6062	6503	6322	6142
..Tallinn	3287	3952	3560	3044	2985	3607	4343	4809	5319	4995	4824
Hiiu	26	38	25	35	26	25	35	35	38	59	46
Ida-Viru	236	320	346	323	246	310	327	416	541	630	587
Jõgeva	76	80	75	78	52	92	92	87	124	109	143
Järva	70	98	83	73	64	109	115	104	135	131	132
Lääne	77	101	81	91	81	98	94	118	138	119	131
Lääne-Viru	162	222	215	188	168	220	210	227	274	280	313
Põlva	71	84	70	53	60	94	79	100	87	131	130
Pärnu	323	408	377	320	318	393	413	487	529	565	552
Rapla	91	137	139	114	115	159	168	193	181	178	186
Saare	121	130	115	104	100	94	150	139	155	167	196
Tartu	619	863	818	678	676	778	900	969	1116	1147	1087
Valga	76	107	80	87	66	84	62	96	120	129	117
Viljandi	135	171	160	167	145	163	176	177	205	246	247
Võru	97	107	116	91	94	108	107	118	127	175	165
Kogu Eesti	6169	7798	7188	6384	6089	7365	8391	9328	10273	10388	10174

Allikas: autori koostatud Statistikaamet 2018 andmete alusel

Lisa 2. Ettevõtete asutamismäär Eesti maakondades aastatel 2005-2015

Asutamismäär- uute ettevõtete arv 1000 tööealise (15-74-aastase) elaniku kohta

Maakond	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Harju	9,29	11,45	10,41	9,21	8,95	10,68	12,54	13,90	15,03	14,59	14,18
Hiiu	3,61	5,35	3,57	5,07	3,77	3,68	5,22	5,22	5,67	8,81	6,87
Ida-Viru	1,73	2,40	2,64	2,52	1,96	2,51	2,71	3,52	4,67	5,58	5,30
Jõgeva	2,75	2,95	2,82	3,01	2,04	3,67	3,76	3,61	5,21	4,66	6,16
Järva	2,55	3,66	3,16	2,83	2,53	4,40	4,75	4,41	5,79	5,72	5,87
Lääne	3,65	4,86	3,95	4,50	4,07	4,97	4,87	6,24	7,34	6,47	7,20
Lääne-Viru	3,15	4,37	4,31	3,83	3,46	4,59	4,49	4,93	5,00	6,29	7,13
Põlva	3,07	3,68	3,11	2,39	2,73	4,33	3,69	4,74	4,16	6,33	6,31
Pärnu	4,69	5,96	5,57	4,76	4,78	5,97	6,40	7,69	8,48	9,19	9,06
Rapla	3,22	4,88	4,98	4,10	4,15	5,78	6,18	7,20	6,83	6,82	7,24
Saare	4,65	5,04	4,51	4,13	4,00	3,79	6,10	5,74	6,40	6,96	8,20
Tartu	5,27	7,34	6,94	5,72	5,71	6,58	7,67	8,31	9,66	10,06	9,67
Valga	2,97	4,23	3,23	3,57	2,74	3,53	2,64	4,16	5,29	5,76	5,29
Viljandi	3,24	4,16	3,98	4,23	3,73	4,27	4,69	4,82	5,66	6,91	7,04
Võru	3,45	3,85	4,23	3,37	3,52	4,11	4,13	4,61	5,02	7,00	6,68
Kogu Eesti	5,82	7,40	6,87	6,14	5,89	7,16	8,23	9,23	10,27	10,48	10,34

Allikas: autori arvutatud Statistikaamet 2018 andmete alusel

Lisa 3. SKP elaniku kohta Eesti maakondades aastatel 2005-2015

Eurot elaniku kohta

Maakond	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Harju	12367	15095	17735	17750	15572	15711	17894	19483	20668	21702	22430
..Tallinn	14034	17249	20226	20423	18100	18028	20422	22163	24005	25230	25706
Hiiu	5878	6506	8081	8102	7359	7117	7693	7936	8453	8149	8802
Ida-Viru	5243	6120	7530	8165	6707	7657	8878	8921	9940	9756	9003
Jõgeva	3914	4593	5627	5480	5028	5378	6537	6883	7309	7244	7504
Järva	4905	6534	8280	7545	6253	7231	8469	9273	9253	9457	9306
Lääne	5258	6305	7599	7621	6709	7074	7945	8496	8642	8462	8301
Lääne-Viru	5800	6561	8425	8472	7140	7916	8962	9776	9272	9775	9892
Põlva	3994	4815	6224	6328	5408	5245	6124	6548	6329	6453	6658
Pärnu	6381	7489	9303	8920	7333	7534	8485	8940	9184	9432	10267
Rapla	4402	5238	6559	6086	5361	5605	6258	6733	7288	7716	8253
Saare	6286	7354	9076	9856	7657	10248	9050	9479	9140	9324	9737
Tartu	7357	8815	10832	12140	9389	9724	10684	11575	12279	13199	14128
Valga	4404	5015	6210	6255	5434	5689	6681	6891	7170	7617	7877
Viljandi	4935	5686	7113	7038	6080	7076	8098	8819	9333	9939	10048
Võru	4384	5079	6994	6864	6139	6245	7090	7408	8199	8313	8335
Kogu Eesti	8313	10040	12118	12353	10600	11053	12556	13559	14364	15037	15478

Allikas: autori koostatud Statistikaamet 2018 andmete alusel

Lisa 4. Asustustihedus Eesti maakondades aastatel 2005-2015

Elanikku km² kohta

Maakond	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Harju	124,8	125,1	125,6	126,4	127,4	128,5	129,8	130,8	131,1	132,0	132,7
..Tallinn	2530,5	2517,1	2506,9	2507,1	2510,9	2517,8	2534,4	2551,7	2565,6	2597,2	2597,3
Hiiu	9,2	9,0	9,0	8,8	8,8	8,6	8,5	8,4	8,4	8,4	8,3
Ida-Viru	50,6	49,9	49,2	48,5	47,8	47,2	46,4	45,7	45,2	44,4	44,2
Jõgeva	13,9	13,6	13,4	13,1	12,9	12,7	12,5	12,3	12,1	12,0	11,8
Järva	14,4	14,2	13,9	13,6	13,4	13,2	12,9	12,7	12,6	12,4	12,2
Lääne	11,4	11,3	11,1	10,9	10,8	10,7	10,5	10,4	10,3	10,2	10,0
Lääne-Viru	18,6	18,3	18,1	17,8	17,6	17,4	17,1	16,9	16,7	16,4	16,3
Põlva	14,1	13,9	13,7	13,5	13,4	13,2	13,1	13,0	12,9	12,8	12,7
Pärnu	18,6	18,5	18,3	18,3	18,1	18,0	17,8	17,6	17,4	17,2	17,1
Rapla	12,4	12,3	12,3	12,2	12,2	12,1	12,0	11,9	11,8	11,6	11,6
Saare	11,6	11,5	11,3	11,2	11,1	11,0	11,0	10,9	10,9	10,9	10,8
Tartu	52,0	51,5	51,1	51,2	51,3	51,4	51,4	51,3	51,2	50,9	50,6
Valga	16,6	16,4	16,2	15,9	15,7	15,6	15,4	15,2	15,0	14,8	14,7
Viljandi	16,0	15,8	15,5	15,2	15,0	14,7	14,5	14,2	14,1	13,9	13,7
Võru	31,3	31,1	30,9	30,8	30,8	30,7	30,6	30,5	30,4	30,3	30,2
Kogu Eesti	124,8	125,1	125,6	126,4	127,4	128,5	129,8	130,8	131,1	132,0	132,7

Allikas: autori koostatud Statistikaamet 2018 andmete alusel

Lisa 5. Töötute osakaal tööjõust Eesti maakondades aastatel 2005-2015

Maakond	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Harju	2,3%	1,3%	1,2%	2,2%	9,1%	11,0%	7,0%	5,3%	4,6%	3,5%	3,2%
..Tallinn	2,5%	1,5%	1,3%	2,3%	9,4%	11,3%	7,4%	5,7%	5,0%	3,8%	3,2%
Hiiu	7,1%	3,4%	2,9%	2,8%	12,1%	17,1%	11,7%	8,9%	7,9%	5,6%	4,8%
Ida-Viru	10,3%	5,8%	4,8%	6,1%	16,0%	19,5%	15,2%	13,2%	11,3%	9,3%	9,5%
Jõgeva	6,4%	3,3%	2,5%	3,4%	9,3%	8,8%	7,0%	5,7%	5,0%	4,3%	4,3%
Järva	4,2%	2,5%	2,1%	3,0%	11,0%	13,4%	8,3%	6,7%	6,1%	5,2%	4,6%
Lääne	5,0%	3,5%	2,4%	3,0%	10,3%	11,3%	7,9%	6,4%	5,7%	5,4%	6,0%
Lääne-Viru	4,2%	2,4%	2,2%	2,6%	10,0%	12,2%	8,7%	6,7%	5,4%	4,1%	4,2%
Põlva	6,9%	4,5%	4,3%	5,2%	13,1%	16,7%	10,9%	9,4%	8,5%	6,7%	6,6%
Pärnu	2,7%	1,5%	1,6%	2,8%	10,8%	13,5%	9,6%	7,3%	6,0%	4,8%	4,4%
Rapla	3,8%	1,5%	1,3%	2,5%	10,1%	12,2%	9,5%	7,4%	6,3%	5,5%	5,2%
Saare	4,0%	2,6%	2,4%	3,2%	10,3%	11,4%	7,2%	6,0%	5,6%	4,9%	4,1%
Tartu	2,4%	1,5%	1,3%	1,9%	7,8%	9,3%	5,5%	4,3%	3,9%	3,4%	3,4%
Valga	9,5%	5,2%	5,1%	6,4%	14,1%	16,1%	14,2%	13,2%	10,6%	8,6%	9,0%
Viljandi	4,9%	2,4%	2,4%	3,4%	11,2%	11,4%	6,9%	5,3%	5,2%	4,1%	3,8%
Võru	6,9%	3,9%	4,6%	6,2%	14,5%	16,6%	11,3%	10,1%	9,0%	8,2%	7,4%
Kogu Eesti	2,3%	1,3%	1,2%	2,2%	9,1%	11,0%	7,0%	5,3%	4,6%	3,5%	3,2%

Allikas: autori koostatud Statistikaamet 2018 andmete alusel

Lisa 6. Kolmanda taseme haridusega tööealised Eesti maakondades aastatel 2005-2015 (tuhat elanikku)

Maakond	Haridustase	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Harju	Kokku tööealisi	299,0	304,6	306,8	312,9	311,3	312,9	320,5	321,5	319,5	318,6	324,4
	Kolmanda haridustasemega	124,0	126,2	126,1	127,6	133,3	133,2	138,2	144,2	147,5	150,9	151,3
Hiiu	Kokku tööealisi	5,1	5,0	5,1	5,0	4,2	3,8	4,0	4,0	4,0	3,9	4,1
	Kolmanda haridustasemega	1,0	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0	1,6	2,1	1,5	1,2	1,4
Ida-Viru	Kokku tööealisi	82,3	86,8	82,0	77,4	77,5	77,1	77,4	74,7	72,0	68,2	66,6
	Kolmanda haridustasemega	25,3	25,6	22,4	22,5	23,9	22,5	22,6	21,4	20,2	20,2	21,8
Jõgeva	Kokku tööealisi	14,7	15,8	15,5	14,7	15,4	14,8	13,3	14,1	14,4	14,4	14,8
	Kolmanda haridustasemega	3,8	3,4	4,2	4,8	4,8	4,4	3,3	2,7	3,0	3,2	3,8
Järva	Kokku tööealisi	17,4	16,8	16,7	17,2	16,9	15,2	15,4	15,9	16,0	15,6	15,4
	Kolmanda haridustasemega	4,5	3,6	3,6	3,1	3,4	4,1	3,2	3,6	4,6	3,7	3,0
Lääne	Kokku tööealisi	13,6	11,9	12,8	13,0	13,4	12,8	13,0	12,6	12,6	12,0	12,3
	Kolmanda haridustasemega	3,3	3,0	3,3	3,2	3,3	3,6	4,0	3,5	3,2	3,3	3,2
Lääne-Viru	Kokku tööealisi	31,7	31,9	29,5	29,9	28,7	29,2	28,9	29,7	29,7	28,7	29,1
	Kolmanda haridustasemega	8,7	8,9	7,0	8,1	7,9	8,4	8,1	9,5	8,5	8,0	8,3
Põlva	Kokku tööealisi	12,3	11,4	11,2	11,5	11,2	10,9	11,7	11,7	11,8	12,1	10,9
	Kolmanda haridustasemega	3,1	2,5	2,0	2,6	2,5	2,4	3,4	3,8	3,0	2,8	2,8
Pärnu	Kokku tööealisi	39,4	40,4	43,4	44,5	43,4	40,9	39,8	41,5	40,3	40,5	44,6
	Kolmanda haridustasemega	9,0	10,7	11,6	12,2	11,0	10,3	10,2	11,4	10,0	12,2	15,8
Rapla	Kokku tööealisi	16,3	18,3	18,7	19,2	18,9	19,5	18,7	18,1	17,4	17,1	17,7
	Kolmanda haridustasemega	4,7	4,2	4,4	4,8	5,0	5,5	5,0	4,8	4,5	3,9	4,3
Saare	Kokku tööealisi	14,4	14,5	15,3	14,8	14,7	14,8	15,0	15,3	15,5	15,4	15,4
	Kolmanda haridustasemega	3,0	3,5	4,3	3,1	3,6	3,5	3,6	3,5	3,5	4,5	4,3
Tartu	Kokku tööealisi	69,9	78,0	77,8	79,6	77,0	75,8	77,2	74,7	78,0	78,9	79,4
	Kolmanda haridustasemega	24,2	30,6	29,8	29,2	32,2	29,6	33,1	33,7	35,6	35,1	35,0

Allikas: autori koostatud Statistikaamet 2018 andmete alusel

Lisa 6 järg

Maakond	Haridustase	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Valga	Kokku tööealisi	13,7	15,7	15,0	14,4	14,3	14,6	13,2	11,9	13,0	13,7	12,6
	Kolmanda haridustasemega	4,2	4,1	4,4	4,1	4,1	4,9	4,5	3,5	3,2	3,2	2,8
Viljandi	Kokku tööealisi	24,5	26,3	25,3	25,7	24,0	24,5	24,9	23,7	21,2	21,5	21,7
	Kolmanda haridustasemega	8,4	5,9	5,9	5,6	7,1	6,4	6,3	5,9	5,3	5,3	5,4
Võru	Kokku tööealisi	14,9	15,4	14,2	14,2	16,0	15,1	15,1	14,2	14,4	13,6	14,1
	Kolmanda haridustasemega	3,2	3,7	3,3	3,7	3,8	2,8	3,0	3,9	3,6	1,9	3,4

Allikas: autori koostatud Statistikaamet 2018 andmete alusel

Lisa 7. Keskmise brutokuupalk eurodes

Maakond	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Harju	595	693	823	925	883	886	948	1001	1069	1127	1185
..Tallinn	605	703	835	935	899	901	967	1020	1090	1150	1208
Hiiu	430	475	554	622	607	629	680	769	809	957	864
Ida-Viru	387	437	535	656	637	660	678	723	788	812	863
Jõgeva	432	480	581	647	578	618	660	669	714	756	828
Järva	440	511	624	703	625	626	648	694	741	811	881
Lääne	413	460	559	623	619	655	683	756	809	862	898
Lääne-Viru	403	468	561	668	624	648	674	741	790	836	895
Põlva	397	463	565	665	641	625	667	721	728	785	802
Pärnu	441	508	605	706	659	694	692	754	769	825	860
Rapla	426	485	598	688	641	596	662	674	748	801	875
Saare	443	506	634	697	652	647	672	713	752	796	837
Tartu	487	581	715	810	749	772	807	837	913	976	1045
Valga	389	442	528	580	574	594	650	682	729	772	825
Viljandi	407	479	607	677	643	638	641	655	734	817	919
Võru	402	459	554	683	647	628	650	654	740	782	874
Kogu Eesti	516	601	725	825	784	792	839	887	949	1005	1065

Allikas: autori koostatud Statistikaamet 2018 andmete alusel

Lisa 8. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Mina, Krista Puidak (sünnipäev pp/kuu/aa 30.04.1983)

annan Eesti Maaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud lõputöö
Demograafiliste ja sotsiaalmajanduslike tegurite mõju ettevõtete asutamistele Eesti
maakondades perioodil 2005- 2015,
mille juhendaja on Anne Pöder,
salvestamiseks säilitamise eesmärgil,
digiarhiivi DSpace lisamiseks ja
veebikeskkonnas üldsusele kättesaadavaks tegemiseks
kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega
isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Lõputöö autor _____
allkiri

Tartu, 10.05.2018

Juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Luban lõputöö kaitsmisele.

(juhendaja nimi ja allkiri) (kuupäev)